

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התעשרו ט; **תפצית ההשערות: אתנה, סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך; רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף-רב-מצב** של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש – גרשי'ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

פסקו | כעין זכור שנחלק, יציין לימוד בקריאה עם פסק, ולימוד בקריאה ללא פסק, אחרי קיסר עשוי לציין כי המלה שלפני הפסק יש לקוראה פעם עם הפסוק הקודם, ופעם עם הפסוק שהיא בראשה או במלה שניה שבו.
קדמא מרכא – כ-65 מופעים בתורה עם שתי הסיפות כמוצג **קדמא מרכא [פשטא] [מונח] ... זקף-קטן** בין שני קיסרים (אתנה סלוק, סלוק אתנה) – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד באופן אחר, **קדמא מרכא זרקא מונח ... מונח סגול** – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד באופן אחר.

1.1 בראשית נח וט

בראשית ו, טו – יז:

[טו] וַיְהִי אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֲמֹה אֲרָךְ הַתִּבָּה חֲמִשִּׁים אֲמֹה רְחֹבָהּ וּשְׁלֹשִׁים אֲמֹה קוֹמָתָהּ:
[טז] צִהְרוּ תַעֲשֶׂה לַתִּבָּה וְאֶל-אִמְהָ הַתְּכַלְמָה מִלְמַעְלָה וַיַּתַּח הַתִּבָּה בְּצִבְיָהּ תְּשִׂים תַּחְתָּיִם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה:

בפסוק ט"ו ר"ת צלות"א אמ"ת והתשובה – על גויים רק לחזור בתשובה ולהתפלל כמו בנינוה, אין הם צריכים לתת צדקה. טעם מלת (טו, ו) **צִהְרוּ** – מונח לגרמיה (= מונח פסק), קריאה עם פסק היא כעין מדה סדור שנחלק והיא מדה י"א מל"ב מידות של ר' אלעזר בן ר' יוסי הגלילי ודומה לאופן הלימוד של הרמב"ן ב-**בר' וישלח לו, יא**) ויהיו בני אליפז וימנו אומר צפו וגעתם וקננו: **(יב) ותמנעו היתה פילגש לאליפז**, שכאשר תמנע מסיימת את הפסוק הקודם נלמד שזהו שם של בן אליפז וכאשר תמנע נקראת ברצף בפסוקה זהו שם פלגש אליפז. לכן מוצע לומר כי גם כאן קריאה ברצף של סוף פסוק (טו, ו) ותחת פסוק שאחריו (טו) ... **וּשְׁלֹשִׁים אֲמֹה קוֹמָתָהּ: [טז]** **צִהְרוּ** – פסק, זהו כעין מדה סדור שנחלק.

המשמעות המתקבלת מתואמת עם (א) הדרשה ב-**[בבלי סנהדרין דף קח, ב]** אמר רבי יוחנן: אמר לו הקדוש ברוך הוא לנח: קבע בה אבנים טובות ומרגליות, כדי שיהיו מאירות לכס כזהרים; וגם עם (ב) הנאמר ב-**[פרקי דרבי אליעזר]** רבי מאיר אומר שאבן אחת של מרגליות היתה תלויה בתיבה והיתה מאירה לכל הבריות שבתוכה כנר שהיא מאיר בתוך הבית וכשמש הזה שהוא מאיר בצהרים. משמע משתי הדרשות שהיה אור בכל קומות התיבה כדי לאפשר טיפול בבריות ובסביבת מגוריהם. יתכן להוסיף כי צורת טעם הפסק עצמו מרמז על עמוד אור (מובא מ-תורה הפירוש שנח עשה חלון לתיבה. בקריאה ללא פסק מתקבל הפירוש שנח עשה חלון לתיבה.

[יז] וְאֵינִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת-הַמַּבּוּל מִיָּם עַל-הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל-בָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ יוֹחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ יִגָּעוּ:

[טו] וַיְהִי וְזָקַף-גְּדוּל, שלוש משמעויות ל-**שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֲמֹה**, (א) אורך: שלוש מאות אמה, (ב) חלק בתורת הסוד ג' א-לקי"ם במילוי: אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם עולה שלש מאות לתקן יצר הרע שמתבטא בנחש וסמא"ל (יצר רע = יצ"ר = ג' שלוש מאות) הגורם לשכינתא בגלותא, (ג) פרוטה. ראה פירוט ב-(י, ו)

[יז] וְאֵינִי הִנְנִי – רביע תלישא-קטנה, אפשר כי בא ללמד ארבעה תפקידי תלישא,

(א) שיעור זמן ללמד ע"פ **מֵבִיא** – קדמא ללא אזלא, משמע שהכתוב כאן אין זה מקומו בזמן אלא הוא שייך ל-**בר' נח ו, ג** שצויי זה נאמר לו שם ומשמעו מאה עשרים שנה של אזהרה לאנושות לחזור בתשובה ובתפילה כי אין עונשין בלי אזהרה קודם לכן. ע"פ **בתי מדרשות ח"ב לקוטי מדרשים כתבי יד (ו)** חמשים שנה עשה נח את התבה, וסוד גדול ניתן לו עד שידע איזה עץ שהוא צריך לעשות בארץ מאה ועשרים שנה והיה נטעו מתחלת מאה ועשרים, איזה ארז מגביה חמשים אמה, ורוב הדעות כי החל בנין התבה 120 שנה קודם למבול. (ב) תלישא תפקיד מחיצה שהם גזלו נשים ורכוש, היינו עברו מחיצות שלא להם, לכן במבול טיפות המים שינו מטבעם שאין טיפה נוגעת בטיפה אחרת, חזרו זו לתחום זו ונגרם המבול.

כלי יקר (בבא בתרא טז, א), שלכל טיפה יש דפוס בפני עצמה, וכמלא נימא יש בין כל טיפה וטיפה כדי שלא תכנס אחת בגבול חברתה. וזה הגזול ונכנס תחום חברו דין הוא שיהפכו עליו גשמי ברכה למבול כי אז כל הטיפות מתערבין: כאן כיון שגזלו פרצו תחומים וגבולות לכן הביא הקב"ה עליהם עונש במבול הנגרם כאשר טיפת מים נכנסת אל תוך גבולה של טיפה אחרת.

(ג) שיעור גזל בשוה פרוטה ומעלה, שיעור חמס בפחות משוה פרוטה, פרוטה"ה – ג' שלוש מאות, זה אחד המשמעויות של [טו] וַיְהִי **אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת**, והם חמסו בפחות משוה פרוטה.

(ד) רמז ממבנה התבה לשיעור שקל-קדש של בית שני. ע"פ **"מדות ושעורי תורה" לרב ח"פ בניש** אחרי חורבן בית ראשון, כאשר שכנתא בגלותא, עמים זרים שלטו בכנסת ישראל, התקין יחזקאל הנביא ואח"כ אנשי כנסת הגדולה ששקל הקדוש יתוסף בשתות מלבר, היינו ממשקל כסף השווה למשקל 320 גרגרי שעורה בינונית למשקל כסף השווה למשקל 384 גרגרי שעורה בינונית. החלטה זאת הייתה כדי לאפשר לבני ישראל לשקול למצוות שונות לפי המטבעות שהם למטבעה הצורית שעברה זמן מה אחרי חורבן בית ראשון להטביע מטבעות כסף במשקל 384 גרגרי שעורה ושעמים שונים השתמשו בהן (כגון היוונים). אפשר שהחלטת יחזקאל והכנסת הגדולה פתחה השפעה רוחנית שהשפיע על המטבעה הצורית להעלות רעיון זה.

מקור אפשרי למספר 384 הוא בקרא **שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֲמֹה**:- דרגא מונח רביעי, כעין ערך המרכב מקבוצת מספרים המתחברים זה אל זה (יותר מארבעה מספרים) שלוש מאות ועוד חמשים ועוד שלוש ועוד אחד (אל אמה תכלנה) ועוד תחתיים – אחד, שניים – אחד ושלישיים – אחד, סה"כ 384 !!!

שקל-כסף קדש = סלע = 2 שקל-כסף חול = 4 דינר כסף (כל דינר רבע שקל ככתוב בשמואל) = משקל 320 גרגרי שעורה = 640 חצאי גרגרי שעורה (פסוק ארץ ארבע מאות שקל-כסף) = 640 פרוטה. משקל דינר כסף מקורי = 80 גרגרי שעורה = 160 פרוטה אחרי התיסוף של השקל-כסף בשתות מלבר אז סלע = 2 שקל-כסף חול = 4 דינר כסף = משקל 384 גרגרי שעורה = 768 חצאי גרגרי שעורה = 768 פרוטה.

משקל דינר כסף מיוסף = 96 גרגרי שעורה = 192 פרוטה, משקל שקל חול מיוסף = 192 גרגרי שעורה = 384 פרוטה (ה) רמז למחיצה בין החיים והמתים והוא קביעת שעת מיתה מהפסק תהליך/בקרת גזע המוח על הנשימה או שזה מ-ז, כב) **כל אשר נשמת-רוח חיים באפיו**

שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֲמֹה - דרגא מונח רביעי, פרט מיוחד שכל הפרטים האחרים נמשכים אחריו, אלו שיעורי יחסים של אורך, רוחב וגובה המומלצות לבנית ספינה.

שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֲמֹה - דרגא מונח רביעי, תיקון הקלקול מהיצר הרע המרומוז בתבנית טעמי (טו) **שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֲמֹה** - דרגא מונח רביעי, כתבנית (**בר' ג, ו**) **וְכִי תֵאָנֶה-הוּא לְעֵינַיִם** – הקרא הראשון המלמד על הקלקול ביצר הרע ועל תיקונו. הקלקול הוא **כי מלאה הארץ ח'מ'ס'**. במקורות הרשומים בהמשך דורשים כי מדות התבה הם תיקון היצר הרע המיוצג בס"מ הנחש. ש"נ - שלוש מאות אמה וחמשים

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנת – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **הפניית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** – סוף פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מחך פשטא** – מוציא פשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דקא** – מצרף; **מחלק**, **ממעט**, **לא ממש**; **טרקא** = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טקא** – קב' שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טקא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה, **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

אמה ממתיקים עיקר הרע של הנחש המתבטא באות ח"ת שבמלת נחש (ח' במלת חמס) ע"י שמקיפים אותה, שלושים אמה ואמה אחת הם אותיות א"ל הממתיקות אותיות ס"מ ממילת סמא"ל ע"י הצטרפותן אליהן, והן אותיות מ' ס' במלת חמס).

ארבע מקורות: נר ישראל האדמו"ר מרוז'ין, הרה"ק רבי משה מסוואראן, הגאון הצדיק ר' אריה לייב מלאנצוט שהיה אבד"ק קעשינוב בעהמ"ח גבורת אריה עה"ת, הרב הקדוש המפורסם וכו' מקרלין.

[זין] ואני – רביע או **לשחת כל-בשר** – מונה רביע, **כלי יקר** ואמרו חז"ל (כתובות ל א) אף על פי שבתלו ארבע מיתות בית דין דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתייבב חנק או טובע בנהר וכו', נמצא שדור המבול שנכשלו באשת איש שמיתתם בחנק דין הוא שיטבעו במים, ... טעם לדינם של דור המבול, לפי שחטאו בעבודה זרה וזנות וגו' ... ואמר על הגול שבכפים כי ברא הקב"ה כל אצבע ואצבע לתשמישו טעמא בגמרא (**כתובות זב**), ורצה הקב"ה שלא יכנס שום אצבע בגבול חבירו, וזה הגזול מחלל קדושת ידיו. אפשר כי מדבר בשלוש עבירות ובחילול קדושת ידים.

לפחות ארבעה עבירות, מיתות בית דין פסקו אבל לא ארבעה המיתות, ע"ז, ג"ע, גזל, חמס – גזל בפחות מפרוטה, העופות והחיות השחיות ונזקקו שלא למינן, האדמה השחיתה ונענשה, שלוש מאות הוא מספר משלים למספר רע"ו למספר תקע"ו. רע"ו היא קליפה המופיעה גם בג' על **ו' תזריע יג** ... על צרעת! אפשר גם דיברו לשון הרע כי שלא כמו דור הפלגה שע"ז ומרדו בה' שעבירם הייתה חמורה לא פחות אבל היות וחיו בשלום זה עם זה ובאחדות, משמע שלא דיברו לשון הרע ולכן עונשם היה הרבה יותר קל.

רמזים לארבע מיתות בית דין בפסוק

[זין] ואני הנני מביא את-המבול מים על-הארץ לשחת כל-בשר אשר-בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר-בארץ ינוגע: בל רוח חיים – ר"ת חר"ב – סייף לעובדי עבודה זרה, **מבול** – מיתת חנק לגלוי עריות לנשואות, **לשחת כל-בשר** – ר"ת כל"ב,

אשר-בארץ ינוגע – ס"ת ער"ץ, דבר קשה כגון סקילה באבן קשה – ברכת השם, כשפים, בועל ארוסה בהסכמה.

ואני הנני – רביע **מביא את-המבול מים על-הארץ** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל, **לשחת כל-בשר**

– מונה רביע **אשר-בו רוח חיים** – פשטא מונה זקף-קטן **מתחת השמים** – טפחא אתנה

(א) תבנית כללית רביע ... זקף-קטן ... רביע ... זקף-קטן, רעיון עוצמתי מאד, עצמת שינוי הטבע במבול, ועצמת התיקון בעולם

(ב) **מביא את-המבול מים על-הארץ** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל, **כלי יקר** (יטו) **שלש מאות אמה ארך התבנה** ... וכל מספר ט"ו אלו מורה שאע"פ שנחתם דינם על הגזול מ"מ עיקר ההתחלה היה אלא בעבור הזנות וחילול השם של יה

העולה ט"ו. ... (וכתב לפני כן) לפי ע"י הזנות חללו קדושת שם של י"ה המתווך בין איש לאשה ובהתחלק מהם יו"ד ה"א נשאר אש ואש כמ"ש (**איוב לאיב**), **כי אש היא עד-אבדון האכל**. ... (וכתב אח"כ) שנאמר (**יש נוז**) **כי בנה' ה' צור עולמים** ומזה למד שהעוה"ז

נברא בה"א והעוה"ב נברא ביו"ד ...

וכל זה מורה כי מספר ט"ו תמיד מתווך בין איש ואשה כי כל זה נמשך מקדושת שם יה על כן היו כל מדות הללו של התיבה תמיד

קרובים אל המספר ט"ו כאמור .

• לפי כלי יקר לכתחילה המבול כעונש על הזנות וחילול השם של יה שבו נברא העולם הזה והעולם הבא **ובפועל** נחתם דין דור המבול על הגזל

[רש"י] **ואני הנני מביא**. הנני מוכן (ש) להסכים עם אותם (ת) שזרזוני ואמרו לפני כבר (**תה' תה**), **מה-אנניש בן-תנצננו**.

[שפת"ח] (ש) דק"ל דלשון ואני משמע הוא רוצה וגם אני וכלפי מעלה לא שייך זה ח"ו שאחר יסייעני, ומתוך דאני קאי על הסכמת המלאכים שהסכימו כבר, כן אני מסכים עמהם ... (ת) ר"ל שנמלך במלאכתי דרכם אעשה את האדם והיו אוימים **מה-אנניש בן-תנצננו**

וגו' ועכשיו מסכים אני עמהם.

טט - פי' (**אור החיים**) ב-**(בר' נח ויג)** במשפט אחרון בד"ה **ותמלא הארץ** ... וטעם שהזכיר בפרשה זו שם אלקים הראה כי גם מדת

רחמים נתהפכה למדת הדין לצד מעשה הרשעים.

אפשר כי **אנני** במידת הרחמים מסכים עם מידת הדין שלפניה דברו המלאכים ודברם הוא בעצם מחשבת ה' בבריאה שצפה שעלולים להיות עברניים, ואעפ"כ לא נמנע מלברוא העולם.

[רמב"ן] רש"י למד מב"ר וא"כ תמה (שואל) והיאך מסכים עמהם (טט) – רמב"ן תמה על פי' רש"י היאך ה' מסכים עם המלאכים

(השוללים בריאת האדם) והוא משאיר להם (לבני אדם) שארית לפליטה גדולה כנח ובניו וכל חי ... אולי היא הסכמה לדעתם כשלא יחמול עליהם, ועל האמת ואני כמו **ויסרתי אתכם אף אני** וכן **ואני בריתי אתך** ... יאמר אף אני תהיה ידי בהם על שהשחיתו את הארץ

ולכן אמר **זאת אות הברית אשר אני נותן ימחץ וידי תרפינה והמשכיל יבין**. (רמב"ן מביא דוגמאות כי המלה **אני** בשני המקורות

מרמזת לקב"ה ומזה ללמוד למלת **אנני** בפסוקנו שהכוונה לקב"ה המעניש במידות כי לא יחפזן במות המת)

דרך לפרש הקושרת בין **ואני הנני** – רביע **מביא את-המבול מים על-הארץ** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן,

דור המבול קלקלו בתלישת מחיצות איסורים של ע"ז, עריות, גזל וחמס עד כדי שגרמו לבלבול – שנוי – קלקול כל בעלי החיים על הארץ וקלקול הארץ עצמה, ונדונו במדה כנגד מדה בשנוי עצום בטבע הארץ והבריאה שהותנה מראש עם הטבע לכשיהיה צורך בו שיגרום

לבלבול עצום בטבע הארץ, בתלישת כוכבים ממקומם (ע"פ **[בבלי ברכות נטא]**) **ועיש על בניה תנחם** (**איוב לח**) כדי לגרום לירידת הגשם העצום, תלישת מחיצות בין טיפות הגשם שגרם למבול עצום **[בבלי בבא בתרא טו, א]**, ושנוי בתנועת הארץ על צירה, המזלות לא שמשו

שנה **[פדר"א]**. לבלבול שגרם בסוף לתיקון.

מוצע הסבר לתבנית לכתחילה ובפועל ע"פ המסקנה שלמדנו בתבנית דומה ב-**(במ' שלח יד, מג)** **פי' העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב בן-על-בן**

שקבם מאתרי' ה' ולא יתגה' עמכם:

ע"פ **[תנחומא (ורשא) פרשת שלח סימן ט]** **העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, בתפקיד לכתחילה ובפועל. לפני ה' **לכתחילה** הכל צפוי **ובפועל** הרשות נתונה. ה' צפה **לכתחילה** שיהיו ספקנים באמונת ה', מוציא לשון רע ודיבה ולכן הכין בבריאה את עמלק (שתכונתו הטלת ספק) כרצועת מרות ישראל אשר בפועל פועלת באמצעות גלות, צרות, מחלות ופגיעות מעמים שונים להעניש במ את עוברי העבירה.

באופן דומה יוסבר **(בר' נח ויז)** **ואני הנני מביא את-המבול מים על-הארץ לשחת כל-בשר** לפני ה' לכתחילה הכל צפוי ובפועל הרשות נתונה. ה' רצה לברוא עולם ולתת תורתו לבני אדם ויעשו בה טוב. ה' צפה לכתחילה שעלולים להיות בני אדם שישחיתו דרכם וה' שם בפי המלאכים לומר זאת לפני

מידת הדין בלי להזכיר ה' ישירות (הבנה ברש"י ע"פ ב"ר כפי שמסבירו שפת"ח). ואעפ"כ לא נמנע מלברוא העולם, והתנה עם הטבע שכאשר יהיה צורך הטבע יגלה בפועל תכונתו כפי שהתגלו במבול. ואכן **בפועל** כאשר בני אדם השחיתו דרכם הטבע גילה תכונות לתיקון ההשחתה במבול ותכונות אלו

ממשיכות להתקיים להעניש במ עוברי עבירה אבל ה' מגביל את פעולתן לקיים בריתו לנח.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מוט"ל (ל) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפצת התשע"ט**; **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחפץ פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.2 בראשית נח ו,ט (התשע"ב)

בראשית נח ו,ט: פרשה סגורה

אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היתה דרתי

את-האלהים התהלך-נח:

אלה תולדת נח – יתיב מונח זקף-קטן

אלה – יתיב – אכן כך הדבר, נח ותולדותיו שונים מהנמנים לפניו

תולדת – מונח **נח** – זקף-קטן, כעין שתי תולדות, תקופה (א) שבה **את-האלהים התהלך-נח**

תקופה (ב) שהחלה כאשר (**בראשית נח ט,ב**) **ניחל נח איש האדמה ויטע כרם:** כפי' **רש"י** (כ) **ניחל נח** – עשה עצמו חולין, שהיה לו לעסוק תחלה בניטיעה אחרת (ראה ב"ר לו,ג).

נח – רביע, אולי מרמז לבן רביעי שהיה אמור להיות לו. כפי' רש"י לפסוקים (**בראשית נח ט,בב**) **ויבא חם אבי כנען את ערנת אבי**

וינדה לשני-אחיו בחוץ: (**בראשית נח ט,בג**) **ויאמר ארור ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו:**

ופי' **רש"י** (**כה**) ארור כנען – אתה גרמתה לי שלא להוליד בן רביעי לשמשני, ארור בנך הרביעי להיות משמש את זרעם של אילו הגדולים, שהוטל עליהם טורח עבודתי מעתה (ראה ב"ר לו,ז). ומה ראה חם שסרסו? אמר להם לאחיו: אדם הראשון שני בניו היו לו, ובשביל ירושת העולם עמד זה והרג את זה; ואבינו זה יש לו שלשה בנים, ועודנו מבקש בן רביעי.

איש צדיק תמים היתה – מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים הקשורים בנושא ואינם שוים בהלכה או בקשר שלהם לנושא שהוא

כאן האמונה בא-לקים. וזה מתאים לנאמר ב- (**בר' נח ז,ז**) **מפני מי הפבול רש"י** – אף נח מקטני אמנה היה מאמין ואינו מאמין שיבא המבול ולכנס לתיבה עד שדחקהו המים.

טט – מצד אחד כפי' **רש"י** **אלה תולדת נח נח איש צדיק**, הואיל והזכירו ספר בשבחו שנא' (**משלי י**) זכר צדיק לברכה ד"א למדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים:

טט – מצד אחר **תולדת** חסר וכאילו אמר משהו חסר בהן ופוגם בנח, כגון בנו חם, שאשתו פגמה וחם פגם כדי לחפות עליה והיו תולדותיו פגומים.

דרתי, (סנהדרין קט) יש מרבתינו דורשים אותו לשבח כ"ש שאלו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר ויש שדורשים אותו לגנאי לפי דורו היה צדיק ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום:

טט – אולי הדורשים בהשוואה לאברהם נסמכים על

א' טעם התביר הממעט מ **דרתי**

ב' **דרתי** – חסר שני "ו" מחזק החסרון

את-האלהים – מקף טפחא, טפחא בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו **התהלך-נח** – סלוק, מגביל

מלת את במקף אחריה ושם עצם אחריה וכן תבנית טעמים כמו בשר המשקים (**בראשית מקף מא,ט**) **ויבבל שר המשקים את-פרעה**

לאמר – אתנה, בתפקיד מגביל היינו אמירה מוגבלת לא ישירה

אפשר כי כמו שנדרש בשר המשקים שלא דיבר ישירות לפרעה אלא דרך אחרים, היינו ריחוק, כך גם כאן מלמד על קשר מרוחק בעבודת האלקים, כגון שלא הפיץ האמונה בכורא כמו אברהם אבינו, אלא הגביל זאת לעצמו.

האלהים – גי' הוי' אדנות – והוא המתקת הדין, אם תהיה ראוי תקבל ואם לא תהיה ראוי לא תקבל (ע"פ רש"י בברכת יצחק לעשו) וכך אפשר להבין (**בראשית לך לך ז,יח**) **ויאמר אברהם אל-האלהים לו ישמעאל וינה לפניך:** – אם ראוי יהיה לפניך, ויש גירסה בפי'

רש"י יחיה לפניך – יחיה ביראתך,

בראשית נח ו,יב:

ויבא אלהים את-הארץ וינה נשחתה

כי-השחית כל-בשר את-דרך על-הארץ: ס

בפסוקים **בראשית ו,ג** – ח מופיעים ביטויי שבר בשלבים ביחס ה' לאדם בגלל מעשיו. והם מלווים בשם הוי' – מידת רחמים מלאה בפסוקים **בראשית נח ו,ט** – יא מופיעים ביטויי שבר המלווים בשם **הא-לקים** – גי' הוי"ה אדנ"י, שמשמעו רחמים בדין.

מפסוק (**ו,יב**) ביטויי השבר מלווה בשם **א-לקים** – מידת גבורה ומשמעו כאן צד מידת הדין שבגבורה, או ללא כל שם כי ה' לא רוצה שהעונש יהיה נראה קשור אליו.

(**ב,ג**) **ויבא** הפסוק פותח בטעם דרגא מרמזו כמצביע על ההתפתחות ההשחתה והשבר של יחס ה'מסוף פ' בראשית עד כאן

(**ב,ג**) **ויבא אלהים את-הארץ** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל אותו ענין ו/או כל אחד מצטרף לענין אחד, זאת קבוצת שלבי השבר ביחס ה' לאדם במדרגות של שביירה, מרחמים לרחמים בדין ולדין עד שטפחה לגורת מחיזה, כאשר אין לדין אלא מה שענינו רואות כי **וינה נשחתה** – מונח אתנה, רבוי והגבלה, הקב"ה ארך אפיים ריבה להם שלבים מוגבלים של השחתה לאפשר להם חזרה בתשובה, והם השחיתו עד שלא נשאר מה להשחית עוד.

והשחתה זאת פעלה גם על **כי-השחית כל-בשר את-דרך** – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין והם בעלי החיים ש-**על-הארץ** – סלוק, הגבלה ללמד שהשחתה לא היתה בבעלי החיים המימיים.

כאן מסתיימת פרשה סגורה שבה מופיעה המלה האלקים – גי' הוי' אדנות – המתקת הדין, אם ראוי תקבל אין לדין אלא מה שענינו רואות. תוצאת הראיה מעבר לשם אלקים – גבורה בדין בבחינת העובדות כאן מסתיימת פרשה סגורה, וב(ו,יג) מופיע שם א-לקים, במובן של מידת הדין, ורחמים שהפכו לדין (אור החיים).

בראשית נח ו,יג: **ויאמר אלהים לנח קח את-בשר פא לפני כי-מלאה הארץ חמס מפניהם**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטעם (כ"י במצוותך האמתי – תהלים קי"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **הפצות ההשערות**; **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים סוסיס ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף** פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מוציא ממש; **מחלק**, ממעט, לא ממש; **מרכא** = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא** טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא** **תביר** טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא** **תביר** טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר** **מרכא** טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא** **סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף** **קטן** – 2; **זקף** **גדול** – 3; **רביע** – 4; ... **זקף** **קטן** ... **זקף** **קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא** **ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא** **קטנא** = **טרשא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא** **גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

והנני משחיתם את הארץ:

פתיחת פרשה סגורה ארוכה והיא גזר הדין וביצועו עד תם שנת חמה מלאה 365 יום **בראשית נח תיד** יבשה הארץ.

ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני וגו'

גזר הדין הכרוז בשם אלקים - מידת הדין

אור החיים בפסוק יב משפט אחרון בד"ה **ותמלא הארץ** ... וטעם שהזכיר בפרשה זו שם אלקים הראה כי גם מדת רחמים נתהפכה למדת הדין לצד מעשה הרשעים.

טט - **מפסוק יג**

- פועלת מידת הדין הקבועה מצד גבורה
- ופועלת מידת הדין מצד מדת רחמים שנתהפכה למדת הדין
- כגון מעיינות תהום במבול אולי ממדת הגבורה וגשמי המבול ממדת הרחמים, שנתהפכה למדת הדין. בסוף הגשמים פסקו אך חלק מהמעיינות ממשיך לנובוע מים חמים.

בראשית ו, ו - ז: [ו] וַיִּנְחַם ה' כִּי-עָשָׂה אֶת-הָאָדָם בְּאָרֶץ נִוְחַדְצַר אֶל-לְבוֹ: [ז] וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחֶה אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר-בְּרָאתִי

מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחַמְתִּי כִּי עָשִׂיתִם:

בראשית נח ת, כא: [כא] וַיַּרְחֵ ה' אֶת-רֵיחַ הַנִּיחַח וַיֹּאמֶר ה' אֶל-לְבוֹ לֹא-אֶסְף לְקַלְלָל עוֹד אֶת-הָאֲדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי

יַצַּר לִב הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו וְלֹא-אֶסְף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת-כָּל-חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי:

בראשית נח ט, ח: ס [ח] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ וְאֶל-בְּנָיו אִתּוֹ לֵאמֹר:

בראשית נח ט, יב: [יב] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אֶת-הַבְּרִית אֲשֶׁר-אֲנִי נֹחַן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל-גִּפְשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת

עוֹלָם: [טז] וְהִיתָה הַקִּשְׁתׁ בַּעֲנַן וְרֵאִיתָהּ לְזָכַר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל-גִּפְשׁ חַיָּה בְּכָל-בֶּשֶׂר אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ:

(**בראשית ו, ג**) **וַיִּנְחַם ה'** – מונח זקף-קטן בתפקיד שתי מידות כפי' **רש"י** ... דבר אחר וינחם, נהפכה מחשבתו של מקום ממדת רחמים

למידת הדין, (**בראשית ו, ז**) **וַיֹּאמֶר ה'** - מרמז שמדת הדין שבכסא הכבוד (המרומוז בתבנית הטעמים של **וַיֹּאמֶר ה'**) – מונח רביע בתפקיד

ארבע צדי כסא) אמרה הגזרה, ומדת הרחמים (שם הוי"ה) הסכימה עמה ולזה תרמוז תבנית הטעמים של (**בראשית ו, ז**) **אֲשֶׁר-בְּרָאתִי מֵעַל**

– פשטא פשטא, בתפקיד זה וזה גורם

(**בראשית נח ת, כא**) ... **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-לְבוֹ** - קדמא ואולא רביעי, כאן שם הוי"ה הוא מדת הרחמים האומרת למדת הדין לבטל גזרת מבול

מוחה הכל (ע"פ אור החיים עשוי להיות מבול מוגבל).

אפשר כי מלת וטעם **לבו** - רביעי מרמזים אל מדת הדין שעל כסא הכבוד. לשם כך נייער ב-(א) גי' כס"א (ההאות ה"ה) כעין כסא עם חמש

גבורות עולה אלהים, ועוד נייער ב-(ב) גי' כס"א הכבו"ד עולה ל"ב אלהים ומלת א-לקים לפעמים משמעה מדת הדין (כס"א וחמש

גבורות).

(**בראשית נח ט, ח**) **וַיֹּאמֶר** – סלוק, לעיין

(**בראשית נח ט, ז**) **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים** - מונח רביעי, פתיחה להבטחתן אות הברית - קשת בענן, וב- (**בראשית נח ט, ט**) פל' **רש"י** ... **בֵּין אֱלֹהִים**

וּבֵין כָּל-גִּפְשׁ חַיָּה – אלא זה מדרשו כשתבא מדת הדין לקטרטג עליכם (לחייב אתכם) אני רואה את האות ונזכר. לכן אפשר לומר כי

(**בראשית נח ט, ז**) **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים** – מונח רביעי, מלמד על מדת הדין שעל כסא הכבוד (או שלפעמים כסא הכבוד הוא כסא דין) שמגבילה

עצמה ע"י הבטחת אות הברית – קשת בענן שלא יהיה שוב מבול מוחה כל.

בראשית נח ו, יט: [יט] וּמִכָּל-חַיֵּי הַמַּכָּל-בֶּשֶׂר שָׁנִים מִכָּל-תְּבִיאָה אֶל-הַתְּבֵה לְהַחַיֵּת אֹתָךְ זָכָר וּנְקֵבָה יְהִי:

[כ] מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שָׁנִים מִכָּל יָבֵאוּ אֵלֶיךָ לְהַחַיֵּת:

בבלי עבודה זרה ה, ב

אנן דשכיחי מומין דפסלי אפילו בדוקין שבעין - בעינן תלתין יומין, אינהו דמחוסר אבר אית להו - בתלתא יומי סגי, דא"ר אלעזר:

מנין למחוסר אבר דאסור לבני נח? דכתיב: (בראשית ו, יט) **וּמִכָּל-חַיֵּי הַמַּכָּל-בֶּשֶׂר שָׁנִים מִכָּל** וגו', אמרה תורה: הבא בהמה שחיין

ראשי אברים שלה. האי מיבעי ליה למעוטי טריפה דלא! טריפה מלחיות זרע נפקא.

תוספות ע"ז ה, ב

מנין למחוסר אבר וכו' - פירושו להקריב לגבוה בכמה שלהן דאילו בבית המקדש אפי' בדוקין שבעין נמי אסור דכתיב ומיד בן נכר לא

תקריבו ומייתי ליה ומכל חזי דהזיהר הקב"ה לנח להביא מחוסר אבר בתיבה מפני שעתידי להביא מהם קרבן וא"ת הא לקמן בסמוך

(דף ו. 1) ... **מנין למחוסר אבר שאסור לבני נח** - יש לדקדק מלשון אסור שהוא איסור גמור ובן נח מוזהר בדבר ותימה מ"ט לא חשיב

ליה בהדי ז' מצות שנצטוו ויתחייבו עליו מיתה כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח נשנית

בסיני לזה ולזה נאמרה [וע"ע תוס' ובחים סח: ד"ה ושניסמית].

דמצרכינן מן העוף (הכוונה כנראה לנאמר [כ] **מִהָעוֹף**) ולא כל העוף למעוטי יבשה גפה נקטע רגלה

[יט] **וּמִכָּל-חַיֵּי** – תלישא-גדולה בתפקיד עקירה – המהווה העברה למחיצת איסור, התוס' לומד מהעוף מחוסר האיבר שאסור לקרבן

לישראל (אף שאין בו דרישה לתמות וזכרות) ואם זה גם נאמר מסיני אז אסור גם לבני נח לקרבן לה'.

מִכָּל-בֶּשֶׂר – כעין יצא מענינו ולפי טעמי המשכו **שָׁנִים מִכָּל תְּבִיאָה אֶל-הַתְּבֵה** – דרגא תביר מרכא טפחא, יצא לידון בענין אחר ולכן

יצא להקל ולהחמיר. וע"פ תוס' יצא להקל לבני נח בקרבן בכמות שלהם לה' וי"ל דאין לאסור אלו זקן וסריס לקרבן במה שמעטם

מהבאת התיבה כיון דאיכא טעמא אחרינא דאיכא למימר דהא דמעטן הכתוב היינו לפי שאינם ראויין לקיום העולם

יצא להחמיר לבני נח בקרבן בכמות שלהם לה' ולבני ישראל במשכן ובמקדש לאסור מחוסר איבר

אבל מחוסר אבר אי לאו לאסורן לקרבן למה נמעטו מלהביאם לתיבה הרי הם ראויין לקיום העולם ולבהמה טמאה ע"כ נמי לא מצי קאי

דכיון דשלמים נמי לא חזו להקרבה.

שָׁנִים מִכָּל תְּבִיאָה אֶל-הַתְּבֵה – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים שעל כל אחד חל **לְהַחַיֵּת אֹתָךְ** – מונח אתנה, כנאמר בבבלי

ע"ז שהחיות צרכות להיות שלימות כמו נח להחיות זרע אחרי המבול.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מט"ל כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דקא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **תראסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עיקרה, שגגה = שכחה; **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.3 בראשית נח וט (התשע"ג)

בראשית נח ויט: ומכל-החיי מכל-בשר שנים מכל-תביא אל-התבה להחיות אתה זכר ונקבה יחיו:

בראשית נח וזג: גם מעוף השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע על-פני כל-הארץ:

בראשית נח וט: אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו

ויקרא אג: אם-עלה קרבנו מן-הבקר זכר תמים יקריבנו

מלאכי אח: וקרי-גישונו ענר לזבח אין רע וכי תגישו פסח וזולה אין רע הקריבתו נא לפחתך הירצף או תישא פניך

אמר ה' צבאות:

רש"י ומכל-החיי, אפילו שדים, מזיקין שאין מהלכן ען בני אדם. **ומכל-החיי מכל-בשר** – תלשא גרשיים.

טט - כאילו כתוב " **ומכל-החיי** התלוש (תלשא) והמגורש (גרשיים) **מכל-בשר**", אילו שדים? האם הם הנקראים מזיקין, שנבראו בין השמשות של ערב שבת ואין להם בשר, ושמהלכן עם בני אדם אבל מגורשים מהם (היינו שאין מהלכן עם בני אדם)

בבלי עבודה זרה ה,א אמר ר"ל: בואו ונחזיק טובה לאבותינו, שאלמלא הן לא חטאו - אנו לא באנו לעולם (רש"י שהיו כמלאכים ולא הולידו בנים), (**תהלים פבג**), **אני-אמרתי אל-הים אתם וגבי עלינו כלכם**: חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותו וגו'.

בראשית רבתי פרשת בראשית עמוד 30 אלא מלמד כיון שנפלו המלאכים ממקום קדושתם מן השמים שלט בהם יצר הרע כבני אדם וקומתם נעשה כבני אדם ולבשו גוש עפר, שנאמר לבש בשרי רמה וגוש עפר וגו' (איוב ז' ה'). א"ר צדוק מהם נולדו הענקים אשר הולכים בזרון לבם [ובגובהן] ומשלחים ידיהם בכל גזל וחמס ושפיכות דמים, שנאמר ושם ראינו את הנפילים וגו' (במדבר י"ג ל"ג) ואומר הנפילים היו בארץ (ו' ד'). תני שמחזאי הוליד ב' בנים ושמותם הייא ונשאו נשים והולידו סיחון ועוג. כאן נסביר את תבנית הטעמים על דרך אגדה. **ומכל-החיי מכל-בשר** – מקף תלשא מקף גרשיים.

ומכל-החיי – מקף, ענין בעל מצבים אחדים, כאן בריות בעלי סוגי חיות שונים.

ומכל-החיי – תלשא, במשמע תלוש, היינו בריות בעלות חיות התלושות מבשר, אילו שדים, כנראה הם המזיקין, שנבראו בין

השמשות של ערב שבת ואין להם בשר (מסכת אבות), ועוד בריות הם עוג שהוא בן אחיה בן המלאך שמחזאי, וסיחון אחיו או בן דוד של עוג (שאשת חם הייתה מעוברת עמו) ושניהם בעלי חיות מיוחדות.

וטעם מקף במלים **מכל-בשר** מלמד על ענין בעל מצבים אחדים, כאן בשר שנברא בכריאת העולם, בשר המלאכים שנפלו מהשמים ולבשו גוש עפר.

וטעם גרשיים במלים **מכל-בשר** מלמד (א) שאף שהמזיקין מהלכן בין בני אדם (שהם בעלי בשר) אבל הם מגורשים מבני אדם שלא רוצים בנוכחותם, היינו שאין מהלכן עם בני אדם. (ב) רמז לנפילים בני מלאכים שגורשו (נפלו מהשמים) ונהיו לבשר.

בבלי עבודה זרה ה,ב אגן דשכיחי מומין דפסלי אפילו בדוקין שבעין - בעינן תלתין יומין (אנו, עם ישראל שרבתה לנו התורה מיני מומים הפוסלים בהמה ואפילו מיני יבלות קטנות בקרום העין, צריכים לבחירת בהמה לחג 30 יום כנדרש מצויו משה בפסח ראשון לקראת פסח שני), אינהו דמחוסר אבר אית להו - בתלתא יומי סגי (העמים האחרים האסורים רק מלהביא קרבן חסר אבר לשם בכמה שלהם מספיק להם 3 ימים לבחירת בהמה), דא"ר אלעזר: מנין למחוסר אבר דאסור לבני נח? דכתיב: (**בר' נח ויט**) **ומכל-החיי מכל-בשר שנים מכל** וגו', אמרה תורה: הבא בהמה שחיין ראשי אברים שלה. האי מיבעי ליה למעוטי טריפה דלא (היה לתורה למעט טריפה)! טריפה מ- (**בר' נח ז,ז**) **לחיות זרע** נפקא.

תוספות ע"ז ה,ב מנין למחוסר אבר וכו' - פירוש להקריב לגובה בכמה שלהן דאילו בבית המקדש אפי' בדוקין שבעין נמי אסור דכתיב ומיד בן נכר לא תקריבו ומייתי ליה ומכל החי דהזוהיר הקב"ה לנח להביא מחוסר אבר בתיבה מפני שעתידי להביא מהם קרבן וא"ת הא לקמן בסמוך (דף ו.) אמר דהזוהירו נמי מלהביא אל התיבה זקן וסריס ולא נאסרו לבני נח ועוד קשיא דקרא גבי בהמה טמאה כתיב שהם שנים שנים דכתיב ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא וגו' והנהו לאו בני קרבן נינהו אף לבני נח כדמשמע פרק בתרא דזבחים (דף קטז.) וי"ל דאין לאסור אלו זקן וסריס לקרבן במה שמעטם מהבאת התיבה כיון דאיכא טעמא אחרינא דאיכא למימר דהא דמעטן הכתוב היינו לפי שאינם ראויין לקיום העולם אבל מחוסר אבר אי לאו לאסרן לקרבן למה נמעטו מלהביאם לתיבה הרי הם ראויין לקיום העולם ולבהמה טמאה ע"כ נמי לא מצי קאי דכיון דשלמים נמי לא חזו להקרבה.

מתיבתא – ביאורי התוספות – סיכום: מזה שהקב"ה צוה לנח שלא יביא אל התיבה זקן וסריס, אין ללמוד שפסולים לקרבן לבני נח, אלא שלא יחיו מהם זרע. וזה שהקב"ה צוה שלא יביא בעלי מומין, הוא משום שפסולים לקרבן (כי הם ראויים להוליד). מכך לומדים שמחוסר אבר פסול לקרבן, ואף על פי שנכתב אצל בהמה טמאה, יש ללמוד זאת לבהמה טהורה, כי טמאה בלאו הכי פסולה להקרבה.

תוספות ע"ז ה,ב מנין למחוסר אבר שאסור לבני נח - יש לדקדק מלשון אסור שהוא איסור גמור וכן נח מוזהר בדבר ותימה מ"ט לא חשיב ליה בהדי ז' מצוטו שנצטוו ויתחייבו עליו מיתה ואין לומר משום דאזהרתיה לא כתיבא בהדיא הא מכלל הן אתה שומע לאו כדרשינן מכל עץ הגן אכל תאכל ולא גזל ודבק באשתו ולא באשת חברו אלא י"ל דהאי קום עשה הוא דמאיש איש מרבין שהעובדי כוכבים נודדים נדרים ונדבות כישראל ואם נדר מחוסר אבר אמרינן ליה קום והבא קרבן שלם וקום ועשה לא קחשיב והא דאמרין פ"ק דקדושין (דף כד:) דמצרכינן מן העוף (טט) - (**ויקרא א,ז**) **ואם מן-העוף** ולא כל העוף למעוטי יבשה גפה נקטע רגלה ל"ל פשיטא דמי איכא מידי דלישראל שרי ולעובד כוכבים אסור וי"ל דס"ד כיון ששאר מומין הפוסלין בהמה הותרו בעוף כדאמרין תמות וזכרות בהמה ואין תמות וזכרות בעוף, ובבהמה אין חילוק בין במומין בין במחוסר אבר (טט) ושניהם פסולים) בעוף נמי נימא כיון שהותרו המומין מחוסר אבר נמי נשתרי קמ"ל (טט) - שיעוף בעל מום מותר לקרבן אבל חסר אבר פסול) מן העוף ועוד י"ל דאי לא כתיב מן העוף לאסור מחוסר אבר לישראל הוה אמינא דבני נח משתרו והכתוב בא לאסור לישראל אע"ג דכתיב גבי בני נח כדאמר בפ' ארבע מיתות (סנהדרין דף נט.) כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסניני לישראל נאמרה ולא לבני נח נשנית בסניני לזה ולזה נאמרה [וע"ע תוס' זבחים סח: ד"ה ושניסמית].

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, השע"ט; **הצניעות ההשערת: אנתה, סלוק** – סוף-פסוק (נקראו קיסרים ותפקידם) – להיבדל; מונח – רבוי; **מקף** פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

מתיבתא – ביאורי התוספות – סיכום: הקשו, אם מחוסר אבר אסור לבני נח אז מדוע הוא לא נמנה בברייתא המונה מצוות דבני נח. ויישבו שכיון שזאת מצות "קום עשה", כלומר שכן נח נדר להביא קרבן, והביא בעל מום, אומרים לו שביאי קרבן כשר, ולכן לא נמנה בברייתא שמונה רק מצוות לא תעשה של בני נח.

עוד הקשו והגו' שאם מחוסר אבר אסור לבני נח, מדוע מצריך הכתוב למעט עוף מחוסר אבר לישראל, והרי כל האסור לבני נח, אסור לישראל. וענו שתי תשובות: (א) כיון שאין חובת תמות וזכרות בעופות לישראל, הוה אמינא דכמו בבהמות אין חילוק בין מומים למחוסר אבר ופסולים לקרבן, כן בעופות שכשר במ בעל מום אז לא יהיה חילוק וגם חסר אבר יהיה כשר. לכן בא למעט חסר אבר בעופות. (טט) – אפשר כי קשור (ג, א) **גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם** . (ב) ועוד שאם לא היה נכתב מיעוט בעוף, הוה אמינא שהלימוד שמחוסר אבר פסול להקרבה, מלמד על עוף של ישראל, כיון שלא נשנה בסניי, נאמר כאן גם לישראל אף שנכתב לבני נח. קמ"ל (**ויקרא א, ז**) **וְאִם מִן־הָעוֹף עֹלָה קָרְבָּנוֹ** למעט מחוסר אבר לישראל גם בעוף, ולכן דרשינן מיעוט **וּמִכָּל־הַחַי וְהַבְּהֵמָה** לבני נח. דמצרכינן מן העוף (**ויקרא א, ז**) **וְאִם מִן־הָעוֹף**. (**בר נח ז, ב**) **גַּם מֵעוֹף** אפשר שיש כאן כעין היקש בין מלות "העוף" ללמוד בין המסופר בנח ובין הצווי בויקרא. (**ויקרא א, ז**) **וְאִם מִן־הָעוֹף** – מקף מלמד על ענין בעל מצבים או חלקים אחדים, אפשר שהוא הרמז לכך שבעופות לא צריך תמות וזכרות (היינו בנוסף לעוף תמים), **הָעוֹף** – תביר או מלת **מִן** ממעט עופות חסרי אבר או אבר יבש, בלשון התוס' ולא כל העוף למעוטי יבשה גפה נקטע וגלה

תוס' אלא למאן דאמר טריפה יולדת מאי איכא למימר: יבואר היאך מעטינן למ"ד טריפה יולדת מקרא מכל החי. **מתיבתא – ביאורי התוספות** – סיכום: למ"ד טריפה אינה יולדת ממעטינן מחוסר אבר מ-**ויט** **וּמִכָּל־הַחַי** וממעטינן טריפה מ-**לַחַיּוֹת זָרַע**, אבל למ"ד טריפה יולדת אי אפשר למעטה מ-**לַחַיּוֹת זָרַע**, וצריך למעטה מהכתוב מ-**ויט** **וּמִכָּל־הַחַי** כי לא תחיה י"ב חדשי המבול, ואז אי אפשר למעט מחוסר אבר מהקרא **ויט** **וּמִכָּל־הַחַי**. ומפרשים כי מכל החי משמעו שכל בעל חי שיקח יהיה בריא וזריז ולא חולה וטריפה כי אלו מתמעטים והולכים עם הזמן. ואם כן מהיכן מתמעט מחוסר אבר? **תוס' (בר נח ז, ט)** **אֲתָּךְ בְּדוּמִיָּן לָךְ**. **מתיבתא – ביאורי התוספות** – סיכום: למ"ד טריפה יולדת. לפירוש (א) של התוס' מ-**ויט** **אֲתָּךְ** ממעטינן טריפה שאינו ראוי לקיום העולם אבל לא ממעטינן מחוסר אבר ובעל מום שראויים לקיום העולם. והקשו התוס' כי למ"ד טריפה יולדת הם ראויים לקיו העולם. ולכן פירש הר"י כי ממעט מחוסר אבר **וּמִכָּל־הַחַי**, ומ- **אֲתָּךְ** ממעט טריפה.

תוס' (בר נח ז, ט) **תָּמִים** כתיב ביה: **מתיבתא – ביאורי התוספות** – סיכום: יש לחלק בין אדם לבהמה, דבהמה העומדת לקרבן יותר מסתבר למעט בעל מום מדכתיב (**וי א, א**) **תָּמִים** יותר משיש למעט מיניה טריפה. חזא כיון דבעל מום ניכר טפי. ועוד, משום דבקרא גופיה משמע ד-**תָּמִים** אתא למעט בעל מום כנאמר ב-**(מלאכי א, ח)** **וְכִי־תִשְׁשׁוּן עֵינֵי לְיִצְחָק אֵין רָע**. מה שאין כן תמים דכתיב לגבי נח, דלא מיירי בקרבן, דמיניה יותר מסתבר למעט טריפה מאשר בעל מום. ולמד"א טריפה אינה יולדת למאי איצטריך **אֲתָּךְ** ? לנח נאמר שביאי מכל החי לתיבה אתך, ודרשינן 'אתך', שיהו בעלי החיים טפלין לך, כדרשינן נמי (בב"מ סב, ב) מקרא (**וי בחר כהלו**) **וְהָיָה אֲתָּךְ עִמָּךְ**. : שיהיו חיך קודמין לחיי חבירך. והכי נמי דריש בבראשית רבה מדכתיב והיה לך ולהם לאכלה, דהם היינו בעלי החיים שבתביה טפלים לך, לנח, ואי אתה טפל להם.

הפסוק (**ויט**) מוסבר בשכבות אחדות. מפסוק שענינו בעיקר בעלי לא טהורים מעביר לענינים הקשורים בקרבן מטהורים לבני נח ולישראל.

(א) בסיפור נח מדובר בהבאת **וּמִכָּל־הַחַי** אל התיבה **שְׁנַיִם מִכָּל־תְּבִיאָה אֶל־הַתֵּבָה** וצריך להתקיים במ המטרה שלשמה הובאו **לַהֲחַיֵּת אֲתָּךְ**, היינו **לַחַיּוֹת זָרַע** שלא יהיו טריפה למאן דאמר שטריפה לא חיה שנים עשר חודש וגם טריפה לא יולדת. ולמאן דאמר טריפה יולדת החשש שלא יתקיים במ **וּמִכָּל־הַחַי** שלא יהיו בריאות אלא הולכות ומתנוונות. (מ-**ספרא** (תורת כהנים) **מצורע פרשה (יב)**) על (**וי מצ' יז, ד**) **שְׁתֵּי־צִפְרִיִּם חַיּוֹת טְהוֹרוֹת** – יש ללמוד כי טריפות חיות). טעם מקף במלים **וּמִכָּל־הַחַי** ירמז לענין בעל מצבים אחדים כאן (א) בעל חיים בריא (ב) טריפה שיוולדת אבל הולכת מתנוונת (ג) טריפה לא חיה שנים עשר חודש וגם לא יולדת **שְׁנַיִם מִכָּל־תְּבִיאָה אֶל־הַתֵּבָה** – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים, ושעל כל אחד חל אותו ענין או הלכה, כאן הענין שחל על כל זוג ממין חי כלשהו שיהיו בריאים **לַהֲחַיֵּת אֲתָּךְ** – **לַחַיּוֹת זָרַע**, ולכן לא יביא זקן וסריס לתיבה כי לא יחיו מהם זרע.

(ב) בבלי ע"ז ה"ב דורש בפסוק אלו בעלי חיים יכולים בני נח להקריב לשם בבמותיהם. "הבא בהמה שחיין ראשי אברים שלה." מזה הלימוד שמחוסר אבר אסור לבני נח גם לאכילה. ב-(א) כבר נלמד על אי הבאת טריפה לתיבה ומזה מובן שלא יוקרב ממנה לשם, ובנוסף **מִכָּל** – תביר **תְּבִיאָה אֶל־הַתֵּבָה** – מרכא טפחא, יתור לרבות בבאים אל התיבה, כאן הבאה אל התיבה של כל מיני חי מבשר ושלא מבשר, אבל הלא טהורים שביניהם וגם אלו שאינם מבשר אין מביאים מהם קרבנות לשם בבמת בני נח. אבל הקל על בני נח שיוכלו להקריב גם זקן וסריס בבמה שלהם לשם כי אינם חסרים אבר. ומ-**לַהֲחַיֵּת אֲתָּךְ** שאינם טריפה ילמד אל ההבאה שלא תכלול חי טריפה, ואז גם מן הטהורים שהם טריפה לא יביא לקרבן לה' בבמותם (ולא כל שכן במזבח ישראל לה') ואפשר שאם אין ניכר מומה כן יוכלו להביא, אף שאינו קרבן מכוונו.

(ג) בבלי ע"ז ה"ב דורש בפסוק (א) לקרבנות לבני ישראל **ויט** **וּמִכָּל־הַחַי** – מונח תלשא, בתפקיד לבחירת בהמה לחג 30 יום כנדרש מצווי משה בפסח ראשון לקראת פסח שני לקרבן בבית המקדש, ומזה לימוד הלכות יום טוב ומועדים כלשהם 30 יום קודם ליום טוב. (ב) לא למכור לנכרים בהמה שלושה ימים קודם לימי אידיהם כדי שלא יודו בה לע"ז.

וּמִכָּל־הַחַי – מונח תלשא, (א) לא תביא תלוש אבר לתבה, מזה לימוד לאיסור קרבן של מחוסר אבר לבני נח ולא כל-שכן לישראל. התוס' לומד מהעוף מחוסר האיבר שאסור לקרבן לישראל (אף שאין בו דרישה לתמות וזכרות) ואם זה גם נאמר בסניי אז אסור גם לבני

ב"ה טוב ודעת לדוני (טווד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; המצות ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונה – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק I – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונה רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור. מחיצה. עמירה. שגגה = שכחה: פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

נח לקרבן לה'.

מְכַל-בְּשֵׁר ... מְכַל – גרשיים ... תביר כעין יצא להקל ולהחמיר,

מְכַל-בְּשֵׁר – כעין יצא מענינו ולפי טעמי המשכו שְׁנַיִם מְכַל תְּבִיא אֶל-הַתְּבָה – דרגא תביר מרכא טפחא, אפשר כי יצא להקל ולהחמיר. וע' פ' תוס' יצא להקל לבני נח בקרבן במוות שלהם לה' וי"ל דאינן לאסור אלו זקן וסריס לקרבן במה שמעטם מהבאת התיבה כיון דאיכא טעמא אחרינא דאיכא למימר דהא דמעטן הכתוב היינו לפי שאינם ראוין לקיום העולם להקל לבני נח שרק מחוסר אבר אסור להקרבה לה' בבמה שלהם. ושאר מומים מותרים ואפשר אפילו טריפה שלא ניכר מומה, וכן זקן וסריס.

יצא להחמיר לבני נח בקרבן במוות שלהם לה' ולבני ישראל במשכן ובמקדש לאסור מחוסר איבר, כפי' תוספות ע"ז ה,ב אבל מחוסר אבר אי לאו לאסון לקרבן למה נמעטו מלהביאם לתיבה הרי הם ראוין לקיום העולם ולבהמה טמאה ע"כ נמי לא מצי קאי דכיון דשלמים נמי לא חזו להקרבה. להחמיר לישראל אסור אפילו דוקין שבעין (וכל שכן זקן וסריס).

שְׁנַיִם מְכַל תְּבִיא אֶל-הַתְּבָה – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים שעל כל אחד חל לְהַחֲזִית אֶתְךָ – מונה אתנה, כנאמר בבבלי ע"ז שהחיות צריכות להיות שלימות כמו נח להחיות זרע אחרי המבול.

לְהַחֲזִית – מונה מרבה שגם החיות יהיו בעלות יכולת לפרות ולרבות כמו נח המרומז במלת אֶתְךָ – אתנה מגביל, שיהיו תמימות (שלמות) בכל איבריהם כמו נח.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטוד"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **הפצות ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-ספוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מוציא, ממעט, לא ממש; טרפא = מרכא, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.4 בראשית נח ו,ט (התשע"ד)

בראשית נח זא, – ב: [א] וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ בֹּא-אִתָּהּ וְכָל-בֵּיתְךָ אֶל-הַתֶּבֶת, כִּי-אֶתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה:

[ב] מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח-לָךְ שְׁבִעָה שְׁבִעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הוּא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ:

כִּי-אֶתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה: – סלוק מִכֹּל פסק. תבנית טעמים העשויה ללמד על מידת דרשה סדור שנחלק וכאילו גם נכתב כִּי-אֶתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה מִכֹּל הַאָדָם.

(זא, ו) וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ – אמירה משם הוי"ה שבתורה הוא מדת רחמים, אם כן מדוע תבנית טעמים מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות שבלפחות אחת מהן מוציא מפשט הכתוב? (א) ע"פ ב"ר נח פר' לבב, בטבע שבעולם אין אדם אוהב את בן אומנתו, אבל אפשר שמהפך פשטא מרמז להוציא מדרך הטבע וכשם שהקב"ה אוהב את בן אומנתו, כך החכם אוהב בן אומנתו; (ב) ע"פ רבינו בחיי פרשה זאת רומזת על הקרבן ומורה שכוננת הקרבן היא רק לשם המיוחד יתברך המייצג בתורה מדת רחמים. באה אמירה משם הוי"ה שהוא מדת רחמים ותבנית הטעמים מהפך פשטא מוציא מהפשט שאומות העולם מקריבים קרבנות "לפייס" כביכול את אליהם ואילו נח ואח"כ בני ישראל נצטוו להקריב קרבן לשם המיוחד ובכך לא נותן פתחון פה לבעל דין לחלוק.

(זב, ו) וּמִן-הַבְּהֵמָה – פזר – תנהו להכא ולענין אחר, והוא וכמאמר רבי יהושע בן לוי שענין זה הוא כלל לשון נקיה בכל התורה כולה, ע"פ פסחים ג,א, דאמר ר' יהושע בן לוי לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו שנאמר מן הבהמה הטהורה ... ומן-הבהמה אשר לא טהרה

אשר – תלישאה-גדולה (תלשא), עשויה להידרש אלפניה ולאחריה בתפקידי תלשא. (א) אלפניה בתפקיד עקירה כי זאת הפעם הראשונה בתורה שעקם הכתוב והוסיף אותיות ללמד לשון נקיה. (ב) לאחריה שיעור בהמות להקרבה ולחיות זרע כפי **זקוני בראשית זב, מכלל הבהמה ... ומתוך שריבה הכתוב בטוהרות זכרים ונקבות הבין נח שהקב"ה חפץ שיקריב לו מהן קרבן שכן משפט עולה באה זכר כדכתיב אם עולה קרבנו זכר תמים יקריבנו. ומה שלקח מכל מין טהור שבעה זכרים, כדי להקריב מהם **חמש** עולות לו ולאשתו ולשלשת בניו, ונשתיירו **שנים** זכרים לחיות זרע:**

(זג, זא) – מונח, מרמז לדרוש את הכתוב הבא פעמים אחדות טהרה הוא שנים – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים השייכת לנושא ואשר אינם שווים בהלכותיהם או במשהו אחר לגבי הנושא. אחת מהן כפי 'רד"ק' וכאשר הזוגות שוות באיכות אחת, יאמר "איך אל אחיו" (במ' יד, ד); "אשה אל אחותה" (שמ' כו, ג); וכאשר אינם שוות באיכות אחת, וראויים להזדוג זה עם זה כמו זכר ונקבה, יאמר איש ואשתו.

(זד, ו) וּמִן-הַבְּהֵמָה – פזר אשר – תלישאה-גדולה (תלשא) לא טהרה הוא שנים – מונח מרכא תביר טפחא פזר תלשא – תלשא בתפקיד שיעור למאן דאמר שהיו חמישה פרים להקרבה, מחיצה להבדיל בין זכר לנקבה, ראש, מקור ללמד מכאן לדבר בלשון נקיה, תפקיד עקירה של הכלל לעולם יתפוס אדם לשון קצרה כאשר יש לומר דבר מגונה עדיף לאמר בדרך ארוכה ונקיה מבדרך קצרה ומגונה, הפזר מפזר זאת לכל התורה כולה, ובכלל: לעולם יספר אדם בלשון כבוד.

בראשית נח זי, – יג:

[י] וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וַיְמִי הַמַּבּוּל הָיָה עַל-הָאָרֶץ: [יא] בַּשָּׁנָה שִׁשׁ-מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי-נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִ בְּשִׁבְעָה-עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָל-מַעְיְנֵי תְהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ: [יב] וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: [יג] בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם-וַחַם וְיֶפֶת בְּנֵי-נֹחַ וְאִשְׁתׁ נֹחַ וּשְׁלֹשֶׁת נָשִׁים-בָּגְיוּ אֵתֶם אֶל-הַתֶּבֶת: [יא] בַּשָּׁנָה – קדמא ללא אזלא ... [יג] בעצם – קדמא ללא אזלא, בשני המופעים רוצה לומר כי כתוב שלא על סדר הזמן כי בעלי החיים התכנסו קודם ובתחילה הגשם היה נראה כגשמי ברכה ורק אח"כ כיון שהאנשים לא חזרו בתשובה הפכו למי מבול.

בראשית נח זיז, ו: וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל-הָאָרֶץ וַיִּרְבּוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאֵל אֶת-הַתֶּבֶת וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ:

וַיְהִי הַמַּבּוּל – דרגא תביר, היה נמשך במהותו ממקום עליון ככתוב (איוב לח,ב) הַתִּצְיָא מַזְרֹת בְּעַתּוֹ וְעֵשׂ עַל-בְּנֵיהֶם תִּנְחָם:

מדרש: הקב"ה הזיז שני כוכבים בכימה וגרמו למבול ועיש עדיין מבקשת להשיבם לה.

וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים ביחוד, רצף רבוי המים ללא הפוגה.

הַמַּבּוּל – תביר, מחלק על-הָאָרֶץ – אתנה, למתיחס ל-אַרְבָּעִים יוֹם – מרכא טפחא, וללא מתיחס. אם לא מתיחס, משמע שהיה מקום או מקומות שם לא היה מבול או גשם וזהו בארץ-ישראל. ולכך יש תמיכה בקרא **(חזקאל כב,ד) –בן-אָדָם אָמַר-לָהּ אַתְּ אֶרֶץ לֹא מְטַהֵרָה הִיא לֹא גֹשְׁמָה בַּיּוֹם זֶה:**

בראשית נח זיח, ו: וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבּוּ מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֶּבֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:

וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבּוּ מְאֹד – מרכא תביר טפחא כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ואינם שווים בהלכותיהם או במשהו אחר לגבי הנושא. תקופת גשמים תקופת מי תהום. הגשם פגע באופן אחד, מי תהום פגעו באופן אחר,

הַמַּיִם – תביר בין מרכא ובין מרכא טפחא, כאילו מחלקים בין וַיִּגְבְּרוּ ובין וַיִּרְבּוּ מְאֹד ואלו שתי תקופות שונות ביחס על-הָאָרֶץ,

(א) [יא] בַּשָּׁנָה שִׁשׁ-מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי-נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִ בְּשִׁבְעָה-עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָל-מַעְיְנֵי תְהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ: [יב] וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: תקופת גשם ומי מעינות תהום

(ב) [כד] וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל-הָאָרֶץ חֲמֵשִׁים וּמֵאוֹת יוֹם: תקופת מי מעינות תהום ללא גשם, גברו והתרבו כאילו מעצמם

בראשית נח זכב, ז: כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בָּאֲפִיּוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּתְּרֵבֶת מָתוּ:

כָּל – פזר אשר – תרסא נשמת-רוח חיים – קדמא ואזלא באפיו – רביע תורה שלמה [צא] ת"ד עד היכן הוא בודק (המפקח את את הגל) עד חוטמו, ויש אומרים עד לבו וכו' דתניא מהיכן הולד נוצר מראשו וכו', אבא שאול אומר מטיבורו ... דכל מידי ממציעתיה מיתצר, אבל לענין פקוח נפש אפילו אבא שאול מודי, מדעיקר חיותא באפיה הוא דכתיב כָּל – פזר אשר – תרסא נשמת-רוח חיים – קדמא ואזלא באפיו –

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד"ל) כי במצוותך האמנותי – החלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפצת התשע"ט: אתנה, סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ופקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקא – סודר שנוחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביעי – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי'ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

רביע (בבלי יומא פה,א)

- טט - **אָשֶׁר** – תרסא מלמד שיעור בדיקה לענין פקוח נפש בשבת כי עיקר חיות באפיה של אדם. ע"פ **בבלי סוטה מת,ב** אם בדק הלב קודם בודק חוטמו האם נושם אבל בדק חוטמו קודם ולא נושם אינו צריך לבדוק לבו דזימנין דאין חיות ניכר בלבו וניכר בחוטמו אבל להיפך לא על פירש"י
 - טט - **כָּל** - פזר **אָשֶׁר** - תרסא מלמד על שיעור למקום אחר **תורה שלמה [צב] בכורות מו,ב**, אמר שמואל אין הראש פוטר בנפלים, מ"ט **כָּל אָשֶׁר נְשַׁמַּת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ**, כל היכא דנשמת רוח חיים באפיו, הוא דחשיב רישיה, אידך לא חשיב רישיה. ע"פ פירושו [צב] בן ח' (חדשים) שהוציא ראשו חי והחזירו וקדמו אחיו ויצא הוא בכור לכהן שאין ראש הנפל פוטרו עד שיצא ראשו ורובו. **רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ** מי שהוא בן חיים הלך אחר אפיו דהיינו ראשו אבל אי לאו בר קיימא לא חשיב אפיה (רש"י)
- ש"ע או"ח הל' שבת סימן שכט סעיף ד** ... מפקחין ובודקים עד חוטמו; אם לא הרגישו בחוטמו חיות, (י) אז ודאי מת ... (י) **משנה ברורה** (י) אז ודאי מת – דכתיב **(בר' נח ז,כב)** **כָּל אָשֶׁר נְשַׁמַּת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ** משמע דהרוח חיים תלוי באפיו: **כב כָּל אָשֶׁר נְשַׁמַּת-רוּחַ חַיִּים** – פזר תלישא-קטנה קדמא אזלא ... כעין בנין אב המפזר הפזר לדברים אחרים הדומים לענינו.

פזר – ע"פ ספר **טוב טעם – הרב יום טוב ליפמאן העלר (תוספות יום טוב)** בפירושו על **רבינו בחיי בר' נח ז, (כב) כָּל אָשֶׁר נְשַׁמַּת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ מִכָּל אָשֶׁר בְּחַרְבָּה מְתוּ**: מביא מספר **פרדס רימונים שער הטעמים (שער כ"ט, פ"ב)** ... מפזר ונוסף עוד וצורתו כחץ < ... הנותן לה (לנשמה) השפע ... שמפזרת לפרנסת העולם. אפשר לומר כי החץ מוליך השפע – הלימוד (דרך ותוכן) - מדברי תורה במקום אחד לפרנס עמם דברי תורה במקום אחר בתורה. אפשר העברה לענין קביעת מותו של אדם לצורך השתלת איברים מאדם מת; ועדה בראשות הרב שאול ישראלי זצ"ל מטעם הרבנות הראשית לישראל למדה מפסוק זה, שכאשר בקרת הנשימה בגזע המח נפגעת באופן בלתי הפיך האדם מת. דעה זאת גובשה עם פוסק הדור הרב משה פיינשטיין זצ"ל. דעת הרב אלישיב זצ"ל שע"פ נשימה זה רצח ויש לקבוע ע"פ פעילות הלב (שמעתי מחבר הכנסת הרב ליצמן יעקב הי"ו (התשע"ה)). להוסיף כאן דעת הגר"א.

תלישא-קטנה בתפקיד אומדנה של קביעת זמן מיתה. פזר – העברת תכונה זאת לנושא קביעת בכורה, ולנושא השתלת איברים מאדם מת. אפשר שגם מסייע לאומדנה למיתות משונות שבפרשת מסעי במיתות משונות הנלמדות מהכהו באבן יד או בכלי עץ.

ראה (בפרק פזר תלישא) **117. במדבר מסעי לה,יז**: **וְאִם בְּאֶפְיוֹ נִדְּ אָשֶׁר-נִמְוֵת בָּהּ הִקְוֵה וְנִמְוֵת רִצָּחָהּ הוּא מוֹת וְנִמְוֵת הִרְצָחָהּ**: ראה (בפרק פזר תלישא) **118. במדבר מסעי לה,יח**: **אוּ בְּכָל־עֵץ-נִדְּ אָשֶׁר-נִמְוֵת בּוֹ הִקְוֵה וְנִמְוֵת רִצָּחָהּ הוּא מוֹת וְנִמְוֵת הִרְצָחָהּ**:

רבינו בחיי בראשית ז (כב) כָּל אָשֶׁר נְשַׁמַּת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ. מכאן שהנשמה יוצאה מן החוטם כמות האדם, ומשם נכנסת גם כן, כענין שכתוב: (בראשית ב, ז) "ויפח באפיו נשמת חיים", ושם הארכתי במקומו.

וע"ד הקבלה: **כָּל אָשֶׁר נְשַׁמַּת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ**, מלת **כָּל** רמז למדת "כל" אשר בה נתברך אאע"ה, והיא הספירה העשירית, ומשם פורחות הנשמות, וזה שתקנו רבותינו ז"ל לומר ביום שבת "נשמת כל חי", וזהו: (שמות לא, יז) כי בו שבת וינפש, והוא מעין הברכות ויסוד החיים, וזהו: (בראשית ב, ג) ויברך אלהים את יום השביעי, ולכן אמר **אָשֶׁר נְשַׁמַּת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ**, וכלל בזה כל האדם אשר בהם נשמת חיים, ושאר בעלי נפש התנועה גם כן שבהם רוח חיים לא "נשמת חיים", והודיענו בזה כלל כל בעלי חיים, ורמז המדה שהיא סבת חיי כל החיים. ויש התעוררות גדול בטעמו כי הוא **בפזר גדול אחד (הערה ד)**, ואין זולתו **במקרא**, והבן זה:

פירוש טוב טעם – הרב יום טוב ליפמאן הלוי העלר (בעל תוספות יום טוב) (הערה ד) בטעמו כי הוא בפזר עיין בפרדס רימונים ושער הטעמים (שער כ"ט, פ"ב) תמצא כי הת"ת (התפארת) או היסוד נקרא פזר גדול כי הוא מפזר ונוסף עוד. וצורתו של הטעם הזה הוא כחץ < רמז שהיסוד יורה הזרע כחץ אל המלכות ע"כ. והיינו הנשמות הנשפעות אליה מלמעלה ולכן כאן מדבר מן הנשמה רמז מקום בואה שהוא מקבל בזמן שעומד עליה הפזר הנותן לה השפע כנ"ל והבן ולכן בשבת שהוא זווה העליון והנשמות נשפעות אם אומרים נשמת כל חי, עכ"ל הרב מור"י מהר"א, ובפי' מהר"ה (ספר נפתלי, סי' ב') כתב שכל רמז אל עטרה, ופזר הוא רמז שמפזרת לפרנסת העולם, עכ"ל.

וזהו פי' דעת רבינו ז"ל כפי הנלע"ד מלת **כָּל** רמז למלכות העשירית ובה נתברך אברהם לקמן פ' חיי שרה (רב"ח, בראשית כד, א. וע"ד הקבלה, ובהערה ב' שם) ומשם פורחות הנשמות לעוה"ב וזהו שבוים שבת שהוא מלכות (רב"ח, שם) אומרים נשמת כל חי. וזהו שנאמר בשבת כי בו שבת וינפש לשון נפש ונשמה והוא ר"ל יום השבת הוא מעין הברכות יסוד החיים ולכן נאמר בו נשמת כל חי וזהו ויברך אלהים [א-ה-י-ה] שהוא מעין הברכות ולכן אמר **אָשֶׁר נְשַׁמַּת-רוּחַ חַיִּים**, לפי שהמדה היא יסוד חיים וכלל ג"כ בזה הפסוק האדם אשר בו נשמת חיים, והבהמה אשר בו רוח חיים, וזהו נשמת רוח חיים והודיענו בזה כלל כל החיים, גם רמז מאיזו מדה יוצאות הנשמות והטעם מורה על זה שהוא פזר גדול, אם כדעת מוהר"ה אם כדעת מור"י, ולי נר' טעם פזר שהוא מפסיק [נ"ל].

פזר – ע"פ פירוש **טוב טעם – הרב יום טוב ליפמאן העלר (תוספות יום טוב)** על **רבינו בחיי בר' נח ז, (כב) כָּל אָשֶׁר נְשַׁמַּת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ מִכָּל אָשֶׁר בְּחַרְבָּה מְתוּ**: מביא מספר **פרדס רימונים שער הטעמים (שער כ"ט, פ"ב)** ... מפזר ונוסף עוד וצורתו כחץ < משפיע השפע. (ע"כ מדבריו). ואפשר לומר כי החץ מוליך השפע – הלימוד (דרך ותוכן) - מדברי תורה במקום אחד לפרנס עמם דברי תורה במקום אחר בתורה.

נְשַׁמַּת-רוּחַ – מקף בתפקיד רב-מצב, ע"פ **רבינו בחיי** הכתוב נשמת-רוח הוא תיאור של שני דברים רוחניים (א) נשמת חיים (ב) רוח חיים (א) האדם אשר בהם **נשמת חיים**, (ב) ושאר בעלי נפש התנועה גם כן שבהם **רוח חיים** לא "נשמת חיים" **נְשַׁמַּת-רוּחַ חַיִּים** – קדמא ואולא, כעין כלל בעלי נשמת חיים ונפש תנועה, **רבינו בחיי** ולכן אמר **אָשֶׁר נְשַׁמַּת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ**, וכלל בזה כל האדם אשר בהם נשמת חיים, ושאר בעלי נפש התנועה גם כן שבהם רוח חיים לא "נשמת חיים", והודיענו בזה כלל כל בעלי חיים,

מִכָּל אָשֶׁר בְּחַרְבָּה מְתוּ – תביר מרכא טפחא סלוק. **מִכָּל** – ניקוד חולם חסר, יש אומרים משמע שלא הכל, **מִכָּל** – תביר ממעט כי נח ומשפחתו ובעלי החיים שהתכנסו לתיבה לא מתו. המדרש אומר שנוסף עליהם לא מתו עוג שרכב על התיבה וגם זוג חיות ענקיות ששחו מאחורי התיבה. וזווג? מזיקין. **אָשֶׁר בְּחַרְבָּה** – מרכא טפחא, יתור לרבות על האדם בעל נשמת חיים, החי בהרבה את שאר בעלי נפש התנועה גם כן שבהם רוח חיים לא "נשמת חיים", ואולי גם כלל המזיקין (שדים) שאין להם גוף ויש להם תנועה (אך האם זאת רוח חיים או משהו אחר). **מְתוּ** – סלוק מגביל, צ"ע.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטעם (כ"ז במצוותך האמתי - תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא התורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות: אהנת, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיטרים ותפקידם) - להגביל; מונח - רבוי; **מקף-פשוטא** = מוציא מפשוט; **מרכא** = מאריך; **רבוי**; **דהגא** = מצרף; **תביר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = שני משמעות, רבוי מתפשוט; **מרכא טפחא** - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** - קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; **מקף-רב-מצב** של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשוטא** - פשוט, 1; **זקף-קטן** - 2; **זקף-גדול** - 3; **רביעי** - 4; **מונח רביעי** - לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **מונח קטן** בחצי פסוק - היקף; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשישם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** - דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** - דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.5 בראשית נח וט, (התשע"ו)

בראשית נח ט, יג: אַתְּ-קַשְׁתִּי נִתְּתִי בְּעֵינַי וְהִיתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ: אַתְּ-קַשְׁתִּי

אַתְּ-קַשְׁתִּי - מקף כרב-מצב של תפקיד הקשת ע"פ סוף **תורה שלמה [פ]** (טט - א) **אַתְּ-קַשְׁתִּי** שהוא מידת הדין הנתונה בענין בעת הדין (טט - ב) תהיה ל**אוֹת בְּרִית**. טט: מידת הדין בהופעתה בקשת מעידה באנושות שתחזור בתשובה לעבוד את ה', ובו בעת מעידה שלא ישוב מבול מכחיד.

אַתְּ-קַשְׁתִּי - מקף כרב-שלב הקשת ע"פ **תורה שלמה [פא]** (שלב - א) קשת נבראה בששת ימי בראשית, בערב שבת בין השמשות, כי אין כל חדש תחת השמש (ב"ר לומד זאת ממלת **נִתְּתִי** בזמן עבר) ועדיין לא היתה כאות ברית, ובמדרש הגדול כתב שעלתה במחשבה מששת ימי בראשית; (שלב - ב) והוא אות ומופת בימי נח והייתה לאות ברית מכאן ואילך.

על קביעת הקשת לאות ומופת בימי נח מברכים בכל ראית קשת בענן. וזה מרומז ב-**אַתְּ-קַשְׁתִּי** - זקף-גדול, בתפקיד של שלוש, לשלושה דברים המוזכרים בנוסח הברכה על הקשת, ברוך איאמ"ה זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו. וסימונם משולב במקורות הבאים. הצעת בתי ש"ב הי"ו **אַתְּ-קַשְׁתִּי** - גי' 1211 עולה מכא"ן (111) ילמד"ו (90) שלש"ה (635) חלק"י (148) ברכ"ה (227) = 1211 שוב ראיתי ב-**מדרש תנחומא (בובר) פרשת נח סימן ז** ...

[ילמדנו רבינו מי שהוא ראה את הקשת בענן, מהו צריך לברך, כן] שנו רבותינו מי שהוא רואה הקשת בענן צריך לברך, מאי מברך ברוך (טט - א) זוכר הברית (טט - ב) ונאמן בבריתו (טט - ג) וקיים במאמרו, הרי מן המשנה, מן התורה מנין, תלמוד לומר (**בר נח ט, יג**) **אַתְּ-קַשְׁתִּי נִתְּתִי בְּעֵינַי וְהִיתָה לְאוֹת בְּרִית**,

בבלי ברכות נט, א ... ואמר רבי אלכסנדר אמר רבי יהושע בן לוי: הרואה את הקשת בענן צריך שיפול על פניו (**רש"י**: לפי שהוא מראה כבוד ה'), שנאמר (**יחזקאל א, כח**) **כִּמְרָאָה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵינָיו בְּיָמָיו הַקֶּשֶׁת הַזֶּה הָיָה מֵרָאֵה הַגֵּבָה סָבִיב הוּא מֵרָאֵה דְמִית כְּבוֹד ה' וְאֶרְאֶה וְאֶפְלַל עַל-פְּנָיו וְאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבְּרִים לִי לֵיטִי עֵלָה בְּמַעְרַב, מִשּׁוֹם דְּמַחְזִי כְּמֵאן דְּסָגִיד לְקִשְׁתָּא (בא"י מקללים את הנופל על פניו שנראה כעובד לקשת). אבל ברוכי ודאי מברך. מאי מברך - ברוך זוכר הברית. במתניתא תנא, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר: נאמן בבריתו וקיים במאמרו. אמר רב פפא: הלכך נימרינהו לתרוייהו (מצרפים שני הנוסחים לברכה אחת) ברוך (טט - א) זוכר הברית (טט - ב) ונאמן בבריתו (טט - ג) וקיים במאמרו.**

רמב"ם הל' ברכות פ"י, ה"ז הרואה קשת בענן מברך מ ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם (טט - א) זוכר הברית (טט - ב) ונאמן נ בבריתו (טט - ג) וקיים במאמרו,

הגהות מיימוניות הל' ברכות פ"י, ה"ז [מ] וכן פותח ככולן בברוך בשם ומלכות כאשר כתב רבינו המחבר ע"כ:

[נ] ר"י פירש שצ"ל (טט - א) נאמן בבריתו (טט - ב) וקיים במאמרו (טט - ג) וזוכר הברית ובערוך כתב בא"י אמ"ה (טט - א) זוכר הברית. (טט - ב) נאמן בבריתו (טט - ג) וקיים בשבועתו ור"י אלפס כתב כבעמוד ע"כ:

טור אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רכט

(א) הרואה הקשת אומר בא"י אמ"ה (טט - א) זוכר הברית (טט - ב) ונאמן בבריתו (טט - ג) וקיים במאמרו (ב) ואסור להסתכל בו הרבה. **פרישה אורח חיים סימן רכט אות א** (א) הרואה הקשת אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם זוכר הברית וכו'. זה לשון מורי ורבי (מהרש"ל בחדושי לטור) ותימה על מה שנהגו לומר נאמן בבריתו וקיים במאמרו ברוך אתה ה' זוכר הברית ולכל הפוסקים אין חתימה בברכה זו ונראה לי שטעו במה שראו בתלמוד (טט - בבלי ברכות נט, א) שאומר אמר רבי יהושע בן לוי הרואה קשת בענן אומר ברוך זוכר הברית במתניתא תנא נאמן בבריתו וקיים במאמרו

שו"ע אורח חיים הלכות ברכת הפירות סי' רכט סעיף א* (א) הרואה הקשת, (ב) אומר: בא"י אלהינו מ"ה = מלך העולם = זוכר הברית (ג) א [א] <א> נאמן (ד) בבריתו וקיים במאמרו; (ה) ב ואסור להסתכל בו ביותר. ר רב פפא הילכך נימרינהו לתרוייהו ופירשו לומר מתחלה נאמן בבריתו וקיים במאמרו כדברי הבריתא ואח"כ יאמר ברוך אתה ה' זוכר הברית ודוגמת חתימת ברכת ראש השנה שמסיים ברוך אתה ה' זוכר הברית וטעות הוא כי בודאי יש ברכה בפתחה ולא בחתימה שהרי אינה סמוכה לחברתה ודו"ק. ועוד האריך לפרש מהיכן נתפשט הטעות אבל העיקר מדבריו כתבתי:

משנה ברורה סימן רכט ס"ק א (א) הרואה הקשת וכו' - ואין כדאי להגיד לחבירו שיש קשת מטעם מוציא דבה [ח"א]:

ס"ק ב (ב) אומר וכו' - ובכאן אם ראה אותו עוד הפעם אפילו בתוך למ"ד יום חוזר ומברך ולא דמי לכל הנך דקי"ל בהו דפעם אחת בחודש די לברוכי דכאן הקשת שבירך עליו חלף והלך לו ודמי לברכת רעמים [שע"ת בשם ברכ"י]:

ס"ק ג (ג) נאמן וכו' - ברמב"ם וטור הנוסח ונאמן:

מגן אברהם סימן רכט ס"ק א (פמ"ג) (מחה"ש) נאמן - והאומר נאמן וכו' קודם הברכה טועים הם (כ"ה):

שערי תשובה סימן רכט ס"ק [א] [א] נאמן. עבה"ט ומח"ב כ' שבתוך ל' יום צריך לחזור ולברך ולא דמי להנך דפעם אחת בחודש דים דכאן הקשת שבירך עליו חלף הלך לו, וכמו בברכת הלבנה וברעמים מופסקים ע"ש:

ט"ו אורח חיים סימן רכט (א) (פמ"ג) נאמן בבריתו וכו'. - בגמ' אית' מאי מברך ברוך זוכר הבר' במתני' תנא נאמן בבריתו וכו' אר"פ הלכך נימרינהו לתרוייהו וכו' והעולים טועי' לומר תחלה נאמן בבריתו ואח"כ בא"י זוכר הברית וזה שלא כהלכה דאין כאן חתימה כלל אלא צריך להתחיל בא"י אמ"ה זוכר הברית ואח"כ נאמן בבריתו וכו'.

משנה ברורה סימן רכט ס"ק ד (ד) **בבריתו** - ר"ל שלא יעבידנו אף על פי שרבו הרשעים וקיים במאמרו אפילו לא היה הברית כיון שאמר בדבור בעלמא (**בר נח ט, יג**) **וְלֹא-יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ** כרוך הוא שיקיים מאמרו [אבודרהם]:

משנה ברורה סימן רכט ס"ק ה ואסור להסתכל וכו' - והמסתכל בו ביותר עיניו כחות [חגיגה ט"ז] אלא רואהו ומברך:

מגן אברהם סימן רכט ס"ק ב (ב) (פמ"ג) (מחה"ש) ואסור להסתכל - והמסתכל בו ביותר עיניו כחות (של"ה): (טט - אפשר מפני הדמיון לכבוד ה', ולכן אין להסתכל בו ביותר, ודומה לכך שלא מסתכלים בכהנים המברכים, וכן הנהנים מכסים כפיהם)

מלבי"ם בראשית ט, יג ... (טט - א) אבל אחרי המבול נשתנה טבע הארץ ונחלש כח גסותה וחמירותה, עד שהגשם יורד כדרכו כמו עתה בכל עת שימלאו העבים גשם יריקוהו תיכף על הארץ, (טט - ב) והעננים הזדככו ונעשו קלים וזכים ולא יתקבצו אדים רבים עכורים ועפרורים עד שיכסו כל כדור הארץ, וכ"ש עד שיהיו למבול לשחת כל בשר, (טט - ג) וכן הוחלש כח הגופים ויתחזק כח הרוחני והנפשי כנ"ל, (טט - המלבי"ם חוזר ומסביר) (טט - א) עד שאין טבע הארץ מוכן אל המבול, (טט - ב) כי נשתנה טבע העננים. (טט - ג) וכן אין סיבה לזה מפני החטא, כי גבר ענין הרוחני על החומרי,

וזה היה אות הקשת בכלל, שזה היה הוראה שהוסר גשמיות הארץ ועכירותה, ושמתה לא יגבר החומר כ"כ עד שישחת המין כולו במעשים חמריים מתועבים ומגואלים. וז"ש (**בר נח ט, יג**) **אַתְּ-קַשְׁתִּי נִתְּתִי בְּעֵינַי וְהִיתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ**: שזה סימן

ב"ה טוב טעם ודעת ולמדי (טטוד"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים ק"ט, ט: שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפצית ההשערות: אתגז, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשט – מוציא מפשט; מראיך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מראיך טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מראיך תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מראיך טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקרא – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיי'ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

ואות (טט – המלבי"ם חוזר ומסכם) (טט – א) שנשתנה טבע הארץ (וטט – ב נשתנה) הגשם (וטט – ג נשתנה) והחמירות חלף חלף לו:

בראשית נח ט, טז: והיתה הקשת בענן

וְרֵאִיתִיהָ לְזִכָּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה כָּכֹל־בְּשָׂר אֲשֶׁר־עַל־הָאָרֶץ:

וְרֵאִיתִיהָ – רביע **לְזִכָּר בְּרִית עוֹלָם** – פשטא מונח זקף-קטן **בֵּין אֱלֹהִים** – מונח זקף-קטן **וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה** – פשטא מונח זקף-קטן, תבנית טעמים – רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן ... זקף-קטן ... כעין שלוש זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן בין אתגז וסלוק). תבנית המבטאה דבר עצמתי, כאן (א) הקשת מבטאה עצמת ההגנה וארך אפים של מדת הרחמים מפני מדת הדין; ועל כך ברכתה, ובהקשה ממנה אל (ב) מעשי בראשית (תופעות טבע) עצמתיים עליהם מברכים לבורא (ראה להלן) **רש"י (טז) בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה** – בין מדת הדין של מעלה וביניים, שהיה לו לכתוב "ובין כל נפש חיה". אלא זהו מדרשו כשתבא מדת הדין לקטרג עליכם (לחייב אתכם) (כפ'רש"י **בר' נח ט, ז**) **בְּעַנְנֵי עָנָן** – כשתעלה במחשבה לפני להביא חשך ואבדון לעולם:) אני רואה את האות ונזכר.

וכמסקנה מפ' מלבי"ם (בר' נח ט, יג), הקשת מרמזת שנשתנה טבע הארץ, העננים, והגשמיים והקשת היא אות לבני האדם על כך, ומפני שטבע גשמיים נשתנה לטובה, עליהם להיות עובדי ה' ולהודות לו על המשך קיומם. טט שלוש פעמים זקף-קטן בין שני קיסרים. אפשר שמדת הדין מנסה מידי פעם לקטרג **בְּחֻזְקָה** ובכל פעם (**בר' נח ט, ט**) **וַאֲנִי** – הקב"ה שמנהיג המדות להנהיגת הבריאה (ראה **בר' נח ט, ט**) **וַאֲנִי** – זקף-גדול), רואה את האות ושלוש התחייבויות לנח ובניו (טט – א) וזכר הברית (טט – ב) ונאמן בבריתו (טט – ג) וקיים במאמרו. ולכן נדחה קטרוג מדת הדין.

הקשה מברכת הקשת לברכות ראייה ושמייה על מעשי בראשית

תורה שלמה [פט] כשנגלה הקב"ה ליתן תורה לישראל הרעיש את העולם כולו על יושביו שנאמר (תה' כט, ג) קול ה' על המים אל הכבוד הרעים. כששמעו בבליים את הקולות נתקבצו כולם אצל בלעם אמרו לו כמדומים אנחנו שהמקום מאבד את עולמו אמר להם והלא כבר נאמר ולא יהיה עוד המים למבול, אמר לו אם כן ה' יברך את עמו בשלום. (**ספרי דברים שמ"ג**)

מכאן יש ללמוד שכשם שה' מברך את עמו בשלום כך עם ישראל יברך את ה' על הבריאה וכל תופעותיה. **ב-בבלי ברכות נט, א**, נדרש שהרעמים באים לפשט עקמומיות שבלב. גם הקשת כאות מידת הדין באה לפשט עקמומיות שבלב. לכן מוצע להקיש מהקשת אל תופעות הטבע. כמו שרובן קבעו ברכת הקשת שרמז אליה נמצא בפסוק (בר' נח ט, יג) כך גם יש לברך ברכות הראיה והשמייה על תופעות טבע הנלמדות באותו דף בגמרא.

מוצע לומר כי היות ולברכת הקשת יש מקור בפסוק (**בר' נח ט, יג**) **אֶת־קִשְׁתִּי נִתִּיתִי בְּעָנָן וְהָיְתָה לְאוֹת בְּרִית**, וברכה זאת נידונה ב-**בבלי ברכות נט, א** אז גם המקור האפשרי לברכות "עושה מעשי בראשית" ו-"שכוחו וגבורתו מלא עולם" על תופעות טבע שונות הנידונות באותו דף בגמרא מקורם בהקשה מהקשת. מקור הדין ב-**משנה ברכות פ"ט, מ"ב** ומלת (**בר' נח ט, ט**) **וְרֵאִיתִיהָ** מרמזת לברכות ראייה, וטעם רביע במלת **וְרֵאִיתִיהָ** מרמז לארבע קבוצות של תופעות טבע שסימונם משולב בתוכן המשנה והגמרא [*] (טט – א) על הזיקין ועל הזועות ועל הברקים ועל הרעמים ועל הרוחות אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם (טט – ב) על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה מעשה בראשית ר' יהודה אומר הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול בזמן שרואה אותו לפרקים (טט – ג) על הגשמים ועל הכשורות הטובות אומר ברוך הטוב והמטיב (טט): ואגב שמועה טובה לימד על ברכת שמייה נוספת) ועל שמועות רעות אומר ברוך דייני האמת: (טט – ד) וב-**בבלי ברכות נט** מלמד שמברכים "עושה מעשה בראשית" על מחזוריות גרמי השמים השמש והירח הכוכבים והמזלות, אשר בשנת המבול לא שמשו וחזרתן לתפקד היא כעין מעשי בראשית.

המקור ללמוד אותם הוא בהיקש מהפסוק בראשית נח ט, טז: והיתה הקשת בענן

שבחלקו השני **וְרֵאִיתִיהָ לְזִכָּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה כָּכֹל־בְּשָׂר אֲשֶׁר־עַל־הָאָרֶץ**: תבנית טעמים מכילה תבנית זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים, שבין תפקידיה כעין בנין אב או היקש. וההיקש יהיה לברך על מעשי בראשית עצמתיים למיניהן כשם שמברכים על הקשת שגם היא מעשה בראשית עצמתי שהקב"ה משתמש בה להעיד באנושות על שיפור דרכה וגם להגן עליה מפני הכחדה.

ראה רביע, **שלוש זקף בין שני קיסרים, זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים**

בראשית נח ט, יז: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ זאת אות-הברית אשר הקמתי ביני ובין כל-בשר אשר על-הארץ: פ

ודומה לו מבחינת התוכן **בראשית ט, יב:**

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זאת אות-הברית אשר-אני נותן ביני וביניכם ובין כל-נפש חיה אשר אתכם לדרת עולם:

(יז, ט) **זאת אות-הברית אשר הקמתי** – מהפך פשטא זקף-קטן

ביני – גי' המלה שם ע"ב **ביני** – זקף-גדול אפשר שקשור לפירוש מלת

וַאֲנִי – זקף-גדול, **בראשית נח ט, ט: וַאֲנִי הִנְנִי מְקִים אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת־זַרְעֲכֶם אֲחֲרֵיכֶם:**

אֲנִי – זקף-גדול, **בראשית לך-לך יז, ד: אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אֵתָּךְ וְהָיְתָ לְאֵב תְּמוֹן גּוֹיִם:**

רש"י הראהו הקשת ואמר לו הרי האות שאמרתי

טט – וכך בכל פעם שנראית הקשת אומר הקב"ה לבריותיו "הרי האות שאמרתי" ומקיים **ברית עולם** שכרתי לנח ולבניו. וזה מרומז בצירוף **הקמתי**

ביני – זקף-קטן זקף-גדול. גי' הטעמים עולה "תקעו", גי' המלים עולה 72 + 555 = 627 זכרת = תזכר

טט – **הקמתי ביני** – זקף-קטן זקף-גדול, ודומה לו לענין הקמה (**דב' תצא כה, ה**) **תִּלְדוּ יְלָדִים יְקוּם** שג' המלים האלה עולה "תקעו יד"

כאן הקמת ברית להקמת האדם מחדש שלא יאבד מן העולם, ב-**תלד יקום** – הקמת שם המת על נחלתו שלא יאבד מן העולם.

(**דב' תצא כה, ה**) **וְהָיְתָ הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תִּלְדוּ יְקוּם עַל־שְׁמֵי אֶחָיו הַמֵּת וְלֹא־יָנֻחַ שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:**

ראה **זקף-גדול**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **תמצית התשע"ט**: **אתנה, סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ופסוקים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף** – פשוט; **מרכא** – מרבי; **דרא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפא** – טרף – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא** – טפא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרא** תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטי; **מרכא** תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטי; **תביר** מרכא טפא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סדר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרא** סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשוט** – פשוט; **1**: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תראסא** – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיו לנשא אחר בהלכה:

1.7 בראשית נח וט (התשע"ח)

בראשית נח ז,ה: וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר-צִוְּהוּ ה'.

(ז,ה) וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר-צִוְּהוּ ה': הפסוק כמעט כולו בטעמי פסוק "שמע ישראל" ומעיד על התחזקות נח בקבלת עול מלכות שמים.

בראשית נח ז,ז: וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וַיְמַן הַמַּבּוּל הַהוּא עַל-הָאָרֶץ:

(ז,ז) וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים – טפחא מונח אתנח, כעין תבנית "בראשית ברא א-לקים", מהבריאה התנה ה' עם הבריאה שתשתנה לפי רצונו כמו במבול, שהמבול עצמו מרומז ב-(בר' א,ב), ראה (בר' נח ח,א) להלן.

דיון ב-**[ירושלמי מגילה פ"ג,ה"א]** על קדושת חומשים שנכתבו על קלף ועל קריאה בהם בצבור וביחיד. ומפרש **[קרבן העדה] בבראשית**. אם (ט: חומש) כתובה (מבראשית) עד מעשה המבול שהוא ענין בפני עצמו שעד המבול הוא מעשה בראשית: (ט: חומש כזה יש קדושה ואין קורין בו בציבור).

[בבלי ראש השנה י"א,ב] ואזדורו לטעמייהו (טט ע"פ רש"י: לכל תנא נימקו על תחילת המבול קשור להסברו על תאריך בריאת העולם, רוצה לומר

איפה נטלו הכוכבים ביחס לאיך הם נראים מכדור הארץ), דתניא: **(בר' נח ז,ז,יא) בְּשֵׁנַת שָׁשׁ-מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי-נֹחַ בְּחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי בַשְּׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ**. רבי יהושע אומר: אותו היום שבעה עשר באייר היה, יום שמזל כימה שוקע ביום ומעיינות מתמעטין, ומתוך ששינוי מעשיהן - שינה הקדוש ברוך הוא עליהם מעשה בראשית, והעלה מזל כימה ביום, ונטל שני כוכבים מכימה, והביא מבול לעולם. רבי אליעזר אומר: אותו היום שבעה עשר במרחשון היה, יום שמזל כימה עולה ביום, ומעיינות מתגברים.

[רש"י בבלי ראש השנה י"א,ב] ואזדורו לטעמייהו - רבי אליעזר ורבי יהושע, דלרבי אליעזר בתשרי נברא העולם, דמתשרי מתחילין מנין שני הדורות, לפיכך מבול על כרחך במרחשון ירד, ושנים עשר חדש היה, ובחדש השני בשבעה ועשרים שיבשה הארץ - במרחשון היה לשנה הבאה, ...

ויש פותרין: ואזדורו לטעמייהו, מדאמר רבי אליעזר בחדש שני מרחשון - אית ליה בתשרי נברא העולם, והוי מרחשון שני לחדש שהתחילו בו שנת שש מאות, דאי לאו הכי למאי קרי ליה שני, אם לסדר חדשים - הא אמרינן ניסן ראש השנה לחדשים, ולא מילתא היא, דאי מדקרי ליה שני שמעינן דבתשרי נברא העולם - אם כן מאי פריך לקמיה בשלמא לרבי יהושע היינו דכתיב שני, אלא לרבי אליעזר דאי שני, הא מהכא יליף שני לבריאת עולם, הכי גרסינן בסדר עולם: רבי יהושע ברישא והדר רבי אליעזר, רבי יהושע אומר: אותו היום שבעה עשר באייר היה, יום שמזל כימה שוקע ביום, רבי אליעזר אומר: אותו היום שבעה עשר במרחשון היה, יום שמזל כימה עולה ביום, גלגל חמה עגול הוא, חציו למעלה מן הקרקע וחציו למטה מן הקרקע, ושנים עשר מזלות קבועין בו, וזה סדרן: טלה שור תאומים סרטן אריה בתולה מאזנים עקרב קשת גדי דלי דגים, וסימנין: טש"ת סא"ב מע"ק גד"ד, ששה מהן שוקעין למטה, וששה מהם למעלה, וכשהגלגל מגלגל - זה עולה מצד זה, והראשון שבצד האחר שוקע, וכן לעולם, ושתי שעות שוהה המזל בעלייתו, וכן שכנגדו בשיקועו, שיהו כולן משמשין בעשרים וארבע שעות של יום, ובניסן לעולם טלה מתחיל לעלות לאור הבקר מע"ק גד"ד למעלה בלילה טש"ת סא"ב למטה לאור הבקר מתחיל טלה לעלות לשקוע, לסוף שתי שעות טלה כולו עולה ומאזנים כולו שוקע, אחר שתי שעות מתחיל שור לעלות ועקרב לשקוע וכן כולן כל חדש ניסן, באייר שור מתחיל לשמש ביום כל ימי אייר, ובשתי שעות הראשונות גומר עלייתו, שניות תאומים, שלישית סרטן, רביעית אריה, חמישית בתולה, וששית מאזנים, וכן כולן, (ט: לר' אליעזר באייר) נמצא טלה עולה בשתי שעות אחרונות בלילה, (ט: ובמשך) וכל היום הוא שוקע (ט: מתקדם אל המערב ואינו נראה כי יש אור שמש), וכימה הוא זנב טלה, והמבול ביום ירד (ט: כשלא רואים את טלה וכימה), ודרך נקב שתי כוכבים שנטלו מכימה, שהוא מזל שיש בו כוכבים הרבה, ומניין שהמבול התחיל לירד ביום - שנאמר **(ג'י) בְּעֶצְמֵ הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ** והוא מקטני אמנה היה, ולא נכנס לתיבה עד שירדו מים ודחקוהו ליכנס, שנאמר **(ז,י) מִפְּנֵי מַי הַמַּבּוּל**

אבל פירש **[ישועה בישראל הלכות קידוש החודש פרק יז]** ... ואחר העינין עמדתי תהלה לאל על האמת דרש"י דייק לשון הגמרא דקאמר לר' יהושע יום שמזל כימה שוקע (ט: נמצא מתחת לאופק בלילה) והקב"ה שינה עליהן מעשה בראשית והעלה כימה ביום. ר"ל שהשינוי היה שבימי המבול סבבו המזלות אחרונות כמו שאמרנו בגמרא ד(ט: בבלי סנהדרין קח פרק) חלק **(ז,י) וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים** וגו' מלמד ששינה הקדוש ברוך הוא עליהן מעשה בראשית וזרחה החמה במערב ושקעה במזרח וכו'.

[ילקוט ביאורים, מתיבתא ר"ה ט - עוז והדר (אוצר החכמה)] מנהיגותם של כסיל וכימה. ונטל שני כוכבים מכימה כתב רבי יוסף טוב עם הו"ד בשטמ"ק בבא מציעא קו ו"ל ומכל מקום תחילת גשמי שנה מכ"א בתשרי הוא והוא זמן ממשלחה של כימה שכימה וכסיל הם שני ממונים המנהיגים את העולם כסיל בימות החמה וכימה בימות הגשמים וכל אחד ואחד מושל ששה חדשים בשנה ומנא לן דכימה מושלת בימות הגשמים כדתניא **בְּשֵׁנַת שָׁשׁ-מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי-נֹחַ בְּחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי** ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנח) בתפקיד דבר החזור וקורה, כאן התחלפות ההנהגה בין ימות החמה וימות הגשמים בין שתי קבוצות כוכבים כסיל וכימה.

(ז,י) בַּשְּׁבַע־עָשָׂר – מקף כרב-מצב התאריך שבו החל המבול (א) דעת ר' יהושע י"ז אייר (ב) דעת ר' אליעזר י"ז מרחשון **(ז,יא) לְחַיֵּי-נֹחַ** – מקף כרב-מצב של אמונת נח. נראה שברוב הפעמים בכתוב מקדים מקף לשמו של נח. אפשר שזה מלמד על אמונתו של נח. כפ' **[רש"י בבלי ראש השנה י"א,ב]** והוא מקטני אמנה היה. אבל דווקא בכתוב **בָּא נֹחַ** שעליו רש"י מפרש כך נח ללא מקף לפניו. מקום זה

בראשית נח ז,כא: וַיִּנָּעַץ כָּל-בְּשָׂרוֹ הָרָמֵשׂ עַל-הָאָרֶץ בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל-הַשָּׂרָץ הַשֹּׁרֵץ עַל-הָאָרֶץ וְכָל הָאָדָם:

פסוק (ז,כא) נראה כעין כלל ופרט וכלל ע"פ תכנו. תבנית הטעמים הבאה מלמדת להוציא מן הכלל. **וַיִּנָּעַץ** – גרשיים, כעין יצא לידון בענין אחר וע"פ תבנית הטעמים של ההמשך **כָּל-בְּשָׂרוֹ הָרָמֵשׂ עַל-הָאָרֶץ** מונח לגרמיה מונח רביע, יוצא ללמד על עצמו או על הכלל. ולפי שפירט פרטים רבים **בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל-הַשָּׂרָץ הַשֹּׁרֵץ עַל-הָאָרֶץ וְכָל הָאָדָם:** אפשר שיצא ללמד על עצמו

בראשית נח ז,כב: כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאִפּוֹ מִכָּל אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ מֵתוֹ:

(כהמשך משנת התשע"ד) **נִשְׁמַת-רוּחַ** – מקף בתפקיד רב-מצב, ע"פ **[רבינו בחיי]** הכתוב נשמת-רוח הוא תיאור של שני דברים רוחניים (א) נשמת חיים (ב) רוח חיים (א) האדם אשר בהם נשמת חיים, (ב) ושאר בעלי נפש התנועה גם כן שבהם רוח חיים לא "נשמת חיים" **נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים** – קדמא ואולא, כעין כלל בעלי נשמת חיים ונפש תנועה, **רבינו בחיי** ולכך אמר **אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאִפּוֹ**, וכלל בזה כל האדם אשר בהם נשמת חיים, ושאר בעלי נפש התנועה גם כן שבהם רוח חיים לא "נשמת חיים", והודיענו בזה כלל כל בעלי חיים, **מִכָּל אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ מֵתוֹ** – תביר מרכא טפחא סלוק, **מִכָּל** – ניקוד חולם חסר, יש אומרים משמע שלא הכל, **מִכָּל** – תביר ממעט כי נח ומשפחתו ובעלי החיים שהתכנסו לתיבה לא מתו. המדרש אומר שנוסף עליהם לא מתו עוג שרכב על התיבה וגם זוג חיות ענקיות ששחו

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כ"י במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, השעש"ט; **הצמית ההשערת**: **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים הפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מקף** פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך, רבוי; **דרגא** – מוציא מדרגא; **מחלק**, **ממעט**, **לא ממש**; **טפחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף-רב-מצב** של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תראסא** – דרוש בפסוק שיעור, מתיצה, עקירה, שגגה = שכתה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מתיצה, עקירה, שגגה = שכתה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

מאחורי התבה. וזוגי מזיקין. **אַשְׁרֵי בְּחֶרְבָּהּ** – מרכא טפחא, יתור לרבות על האדם בעל נשמת חיים, החי בחרבה את שאר בעלי נפש התנועה גם כן שבהם רוח חיים לא "נשמת חיים", ואולי גם כלל המזיקין (שדים) שאין להם גוף ויש להם תנועה (אך האם זאת רוח חיים או משהו אחר). **מתי** – סלוק מגביל, צ"ע.

בראשית נח ז, כג: וַיִּמַח אֶת-כָּל-הַיְקוּמוֹס אֲשֶׁרוֹ עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמְחֶה מִן-הָאָרֶץ וַיִּשְׂאָר אֶךְ-נֶחַ וְאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּחָה:

וַיִּמַח אֶת-כָּל-הַיְקוּמוֹס אֲשֶׁרוֹ עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה – אולא-גרש מונח פסק מונח רביעי, **אשר** – מונח פסק **על-פני האדמה** – מונח רביעי ...

וַיִּשְׂאָר אֶךְ-נֶחַ וְאֲשֶׁר אִתּוֹ – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה או אותו ענין.

וְאֲשֶׁר אִתּוֹ – מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, אפשר שאלו זוג הראמים שנקשרו לתבה ושחו במים. אפשר שזוהו עוג שרכב על התבה מבחוץ. **בַּתְּחָה** – סלוק. התביר מחלק **בַּתְּחָה** לשייך ל- **וְאֲשֶׁר אִתּוֹ** וללא שייך

אֶךְ-נֶחַ – מקף כרב-מצב, נראה שרוב אזכרות של נח עם מלת יחס היא עם מקף. אולי מלמד על קטנות אמונה (ראה כפ' **רש"י בבלי ראש השנה יא,ב**) בפסוק (ז, יא) (התגברות יצר הטוב של נח על היצר הרע, התחזקות באמונה ובשליחות. טענת העורב על נח קשורה לעבירות שעשו בני האדם קודם המבול, ונח היה מתחזק שלא לעשות כמותם.

[בבלי סנהדרין קח, ב] (בר' נח ח, ט) וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֶרְב, אמר ריש לקיש: תשובה ניצחת השיבו עורב לנח, אמר לו: רבך שונאני ואתה שונאתני. רבך שונאני - מן הטהורין שבעה, מן הטמאים שנים (ט: **בר' נח ז, א**). ואתה שונאתני - שאתה מניח ממין שבעה ושולח ממין שנים, אם פוגע בי שר חמה או שר צנה לא נמצא עולם חסר בריה אחת? או שמא לאשתי אתה צריך? אמר לו: רשע: במותר לי נאסר לי - בנאסר לי לא כל שכן.

(בר' נח ז, ב) מָלְאוּ הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תַּחֲחִלָּה שְׂבֵעָה שְׂבֵעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הָיוּ שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ: (ג) **גם מעוף השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע על פני כל-הארץ:** **[בבלי סנהדרין קח, ב]** (בר' נח ז, ב)

מָלְאוּ הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תַּחֲחִלָּה שְׂבֵעָה שְׂבֵעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, אישות לבהמה מי אית לה? אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאותם שלא נעבדה בהם עבירה. מנא ידע? - אמר רב חסדא: שהעבירין לפני התיבה, כל שהתיבה קולטתו - בידוע שלא נעבדה בהם עבירה, וכל שאין התיבה קולטתו - בידוע שנעבדה בה עבירה. רבי אבהו אמר: מאותן הבאין מאיליהן.

תַּחֲחִלָּה – מקף כרב-מצב מי לקח (א) נח והתיבה אמר רב חסדא: שהעבירין לפני התיבה, כל שהתיבה קולטתו (ב) רבי אבהו אמר: מאותן הבאין מאיליהן.

תַּחֲחִלָּה שְׂבֵעָה שְׂבֵעָה – תביר מרכא טפחא, מרכא טפחא מלמד על כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב ואלו החיות הרבות שעברו על פני התיבה, תביר מחלק וממעט את החיות שלא נעבדה בהם עבירה. ולר' אבהו, ה' חילק ושלח רק את מי שלא נעבדה בו עבירה.

בראשית נח ח, א: וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-נֶחַ וְאֶת כָּל-הַחַיָּה וְאֶת-כָּל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּחָה וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל-הָאָרֶץ וַיִּשְׂכַּח הַמַּיִם:

[תרגום יונתן] (בר' נח ח, א) וַיִּזְכֹּר יי פמימריה ית נח וית פל חמתא וית פל בעירא דעמייה פמיבוקא וַאֲעֵבֵר יי רוח רחמין על ארעא וַאֲשַׁתְּכּוּ מַיָּא: **[כתר יונתן]** (א) ויזכר יי את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה שעיימו בתיבה ויעבר יי רוח רחמים על הארץ ושקטו המים:

[בראשית רבה (וילנא) פרשה ב] ג רבי יהודה בר סימון פתר קריא בדורות, **(בר' א, ב)** וְהָאָרֶץ הִתְהַוָּה תְּהוֹ וַבְּהוּ, זה אדם הראשון שהיה ללמה ולא כלום, וַבְּהוּ זה קין שבקש להחזיר את העולם לתוהו ובוהו, וְהָאָרֶץ זה דורו של אנוש על שם (ישעיה כט) והיה במחשך מעשיהם ויאמרו מי וגו', **על-פני תהום**, זה דור המבול שנאמר **(בר' נח ז, א)** **בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקַעוּ כָּל-מַעְיֵנֹת תְּהוֹם**, **(בר' א, ב)** וַיִּרְוּ אֱלֹהִים מִרְחַפְתּוֹ עַל-פְּנֵי הַמַּיִם על שם **(בר' נח ח, א)** וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל-הָאָרֶץ,

בראשית א, ב: וְהָאָרֶץ הִתְהַוָּה וַבְּהוּ וְהָאָרֶץ עַל-פְּנֵי תְהוֹם וַיִּרְוּ אֱלֹהִים מִרְחַפְתּוֹ עַל-פְּנֵי הַמַּיִם: **[רש"י]** (בר' א, ב) ויאמר אלהים יקוּ - כמו שפ' למעלה ע"י הרוח, כי לכך נא' וַיִּרְוּ אֱלֹהִים מִרְחַפְתּוֹ [כמו] בבקיעת ים סוף. שכשם שחלק מים העליונים והבדיל מן התחתונים ע"י מעשה של ריקוע, כן מים שעל הארץ הקוה ע"י מעשה של רוח:

[אבן עזרא בראשית שיטה אחרת] (בר' א, ב) – והטעם שהרוח רחפה ויבשה מכדור המים,

[רש"י] (בר' נח ח, א) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים – זה השם מדת הדין הוא, ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת הצדיקים, ורשעתן של רשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין, שנאמר (בראשית ו ה) וירא ה' כי רבה רעת האדם וגו' ויאמר ה' אמחה, והוא שם מדת רחמים: ויזכור אלהים את נח וגו' - מה זכר להם לבהמות, זכות שלא השחיתו דרכם קודם לכן שלא שמשו בתיבה:

וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ – רוח תנחומין והנחה עברה לפניו: **עַל-הָאָרֶץ** – על עסקי הארץ:

[רבינו בחיי] (בר' נח ז, א) ד"ה נבקעו ... ומן הענין הזה היה שלא הזכיר הכתוב: ויביא אלהים מבול על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה, כי לא רצה להזכיר הש"י בפורענות, והדבר ידוע כי הוא המביא, שכבר אמר לו: (בראשית ו, יז) ואני הנני מביא, אבל התורה אשר כל דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, כה משפטה שתכנה הש"י בענין הפורענות ולא תזכירנו. וכן מה שאמר: וימח את כל היקום, ולא אמר: וימח אלהים את כל היקום, אבל בהצלה ורחמים הזכיר את הש"י, הוא שכתוב: ויסגר ה' בעדו, וכתוב: **(בר' נח ח, א)**

וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל-הָאָרֶץ. וכן מצינו כשהענין לאדם וחווה אמר הכתוב סתם: (בראשית ג, טז - יז) "אל האשה אמר", ו"לאדם אמר", ולא הזכיר את ה' יתברך בקללתם, אבל במדת רחמנות כאשר רחם עליהם והלבישם, הזכיר בהם את השם יתברך, הוא שכתוב: (בראשית ג, כא) "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם."

[דעת זקנים מבעלי התוספות] - **וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ**. אותו רוח שנאמר בו **מִרְחַפְתּוֹ** (בר' א, ב) הולך על המים בשעת המבול והחזיר המים לכשהיו בתחלה (שכיסו בבריאה את הארץ) ואותו רוח העביר עכשו ונחו המים. כעין מהמכה באה הרפואה, **וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל-הָאָרֶץ** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל, ע"פ **[בראשית רבה]** לכתחילה כבר ב- **(בר' א, ב)** מרומז המבול, וכבר לכתחילה רוח א-לקים היתה להביא המבול אף שבמבול לא מוזכר ע"י מי אע"פ שבא ממדת הדין שהיא ענין של מדת גבורה המרומז בשם א-לקים. ובפועל רוח א-לקים, מדת גבורה נעשית מדת רחמים, ואז מוזכר שם שמים, ומגבילה את התפשטות המבול וככמעט בראשית מים שעל הארץ הקוה ע"י מעשה של רוח (ראב"ע, רשב"ם)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות: אנתה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; **מקף** פשטא – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף-רב-מצב** של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו I** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.8 בראשית נח וט, (התשע"ט)

בראשית נח וט, יא:

[ט] אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צִדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדָרְתּוֹ אֶת-הָאֱלֹהִים הַתְּהַלְלֵךְ-נֹחַ:

[י] וַיֻּלְדוּ נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָּנָיו אֶת-שֵׁם אֶת-חָם וְאֶת-יָפֶת:

[יא] וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס:

[מדרש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמור א] (בר' הלב) וַיְהִי-נֹחַ בְּרִחְמֵשׁ מְאוֹת שָׁנָה וַיֻּלְדוּ נֹחַ אֶת-שֵׁם אֶת-חָם וְאֶת-יָפֶת:, וכך מלמד ד' חייא בשם ר' אחא אמר כבש הקדוש ברוך הוא מעיינו שלא יוליד, שלא יהיה לו בן של מאה שנה בדור המבול ויאבד עמהם, לפי שבית דין של מעלה אין עונשין אלא מן מאה שנה ואילך, ואילו היה בן מאה שנה, היה נאבד עמהם. אמר ר' שמעון בן יוחאי עתיד הקדוש ברוך הוא לעוקר לימות המשיח, שנאמר **(ישעיהו סה, ב) כִּי הֲעֵר בְּרַמְצָאָה שְׁנָה יָמוֹת וַתְּחַוֵּטָא בְּרַמְצָאָה שְׁנָה יָמָלְל:** ואם תאמר שהיה בדור המבול פחות מן מאה שנה ויאבדו, אומר אני שזהו שהיו בעון אבותיהם ונענשו (ט: אבל בני נח היו צדיקים וגם ניצלו בצדקת אביהם), שנאמר **(בר' ויג) כִּי-יִשְׁחָתוּ כָּל-בְּעָרַי אֶת-דָּרְכָן**. דבר אחר למה כבש הקדוש ברוך הוא מעיינו, שלא יוליד וירבה זרעו ויאבדו עם דור המבול, והוא מתעצב עמהם, ואם תאמר שיהיו צדיקים, היה צריך לעשות תיבות הרבה, לכך כבש הקדוש ברוך הוא מעיינו עד חמש מאות שנה. ופ' **[רש"י] (בר' ה, כט) כִּדִּי שְׁלֹא יֵהָא יַפֶּת הַגְּדוֹל שֶׁבְּבָנָיו רָאוּי לְעוֹנְשֵׁינָן לִפְנֵי הַמַּבּוּל דְּכָתִיב (ישעיה סה, ב) כִּי הֲעֵר בְּרַמְצָאָה שְׁנָה יָמוֹת**, וראוי לעונש לעתיד, וכן לפני מתן תורה:

פסוקים (י, ו)-ו(יא) פותחים בתבנית טעמים דומה **(י, ו) וַיֻּלְדוּ נֹחַ** – (סלוק) מרכא טפחא **(יא) וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ** – (סלוק) מרכא טפחא אפשר שבתפקיד כעין מידת סמוכים, שהיא כעין פתוח מהמידות (כב) ו/או (כג) מל"ב מידות של רבי אלעזר בריה"ג מידה (כב) מדבר שחבירו מוכיח עליו, מידה (כג) מדבר שהוא מוכיח על חבירו, רמז ללמוד מענין מסוים בחצי פסוק או פסוק (א) אל פסוק (ב) ולפעמים ירמז ללמוד מ-(ב) ל-(א).

אפשר כי מ-(ו, יא) ילמד אל (י, ו) ע"פ **[שוחר טוב]** שכדי שבני נח לא יהיו ברי עונשין אם ישתתפו ב-**(יא) וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ** לכן כבש הקדוש ברוך הוא מעיינו (של נח) שלא יוליד, שלא יהיה לו בן של מאה שנה בדור (בשנת) המבול ויאבד עמהם. אפשר כי מ-(ו, ט) ילמד אל (י, ו) ע"פ **[שוחר טוב]** מפני שנח היה צדיק לעומת כל הארץ לכן זכותו הגינה על בניו (לפחות על חם ואשתו) אם עברו עבירות, לעומת שאר הצעירים ממאה שנה, שנענשו בעון אבותיהם. אפשר להוסיף מהכתוב ב-**(בר' נח ט כז) וַיֵּאמֶר בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יָשָׁם (בר' נח ט כז) יָפֶת אֱלֹהִים לְלֶפֶת** כי צדקת נח עברה לבני נח: שם ויפת. וזה עשוי להסביר את מיקום חם בין שניהם **(י, ו) אֶת-שֵׁם אֶת-חָם וְאֶת-יָפֶת** שהוא לא היה צדיק כאחיו וזכותם מגינה עליו.

בראשית נח וי, וי: וַיֻּלְדוּ נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָּנָיו אֶת-שֵׁם אֶת-חָם וְאֶת-יָפֶת:

[תורה שלמה קמא ע"פ מדרה"ג נח] וַיֻּלְדוּ נֹחַ מה ת"ל והלא כבר נאמר **(בר' הלב) וַיְהִי-נֹחַ בְּרִחְמֵשׁ מְאוֹת שָׁנָה וַיֻּלְדוּ נֹחַ אֶת-שֵׁם אֶת-חָם וְאֶת-יָפֶת:** אלא ללמדך שלא היו לו בנים זולתן ומשלשלתן נבנה העולם. ובהסבר כתב ע"פ פס"ז (פסיקטא זוטרתא?) כנגד שלושה בני אדם קין הבל ושת, ובכתב יד "חמאת החמדה" הוסיף שנח היה אמור להקים עוד זרע מבראשית.

וַיֻּלְדוּ נֹחַ – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, ע"פ המקורות שהביא **[תורה שלמה קמא]** נח יודע לבנות את העולם מבראשית כמו אדם הראשון רק מ- **שְׁלֹשָׁה בָּנָיו** – מונח בתפקיד רבוי, אתנח בתפקיד הגבלה, סה"כ רבוי הגבלות, שרק מהם יבנה העולם שוב. אמנם לאדה"ר היו עוד בנים ובנות אבל הם כבר לא נחשבים כבוני העולם הראשונים, וכן אם נח היה מוליד עוד ילדים הם כבר לא היו נחשבים כבוני העולם מחדש.

בראשית נח ויא, ויא: וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס:

וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, ע"פ **[תורה שלמה קמב, קמג, קמד, קמה]** המלים **וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ** מרבות עבירות שונות ובראשן גלוי עריות, עבודה זרה ושפיכות דמים. וכל אחד מהם באופנים רבים. **לִפְנֵי הָאֱלֹהִים** – תחילה בצנעה וחשבו שאלקים לא יודע מכך כביכול **הָאֱלֹהִים** – אתנח בתפקיד הגבלה שאלקים לא יודע על כך, ולבסוף בגלוי ועל מעיד טעם **לִפְנֵי** – מונח בתפקיד רבוי מעבר מצנעה לגלוי. **הָאָרֶץ** – טפחא בתפקיד כעין פותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **לִפְנֵי הָאֱלֹהִים** – מונח בתפקיד רבוי, אתנח כמגביל בסה"כ רבוי הגבלות. מידת הדין גובה עדויות על המתרחש ומאריכה אף ועל כך מעיד הכתוב **הָאֱלֹהִים** – גי' הוי"ה אדנו"ת רחמים בדין, עד אשר **וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ** – מרכא טפחא, בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, ועוד **הָאָרֶץ** – טפחא בתפקיד כעין פותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **חָמָס:**

חָמָס: – סלוק בתפקיד הגבלה, רוצה לומר כי על עבירה זו התמלאה הסאה ויצאה גזרת המבול לפועל.

וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס: וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, שלא היה מקום בכל הארץ שלא היו בו עבירות בגלוי (זוהר חלק א ס, ב).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפצית ההשערת**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה:

בראשית נח יא,כט:

וַיִּקַּח אַבְרָם וְנַחְוֹר לְהֵם נָשִׁים שְׁם אֵשֶׁת-אַבְרָם שָׂרִי וְשֵׁם אֵשֶׁת-נַחְוֹר מְלֵכָה בַת-הָרָן אֲבִי-מְלֵכָה וְאֲבִי יִסְכָּה:
וַיִּקַּח – קדמא, קדמה פעולת הקיחה של אברהם הגדול מנחור, ולקח את שרה אשר הייתה צעירה ממלכה.

[מדרש תהלים קיח [יא] [טוב לחסות בה' מבטוח באדם]]...ותרח יפה היה רואה במזלות מזלו של הרן שהוא נשרף ומזלו של אברהם שהעולם נתמלא ממנו ואינו יודע אם מן האנשים או מן הנשים. ושרי היתה בתו של הרן שנאמר **(בר' נח יא,כט) וַיִּקַּח אַבְרָם וְנַחְוֹר לְהֵם נָשִׁים שְׁם אֵשֶׁת-אַבְרָם שָׂרִי וְגו'** **בַת-הָרָן אֲבִי-מְלֵכָה וְאֲבִי יִסְכָּה**: ויסכה היא שרה ונתמלא כל העולם ממנה: **אַבְרָם וְנַחְוֹר לְהֵם** – דרגא תביר טפחא – כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד מפרטיה חל אותו ענין או הלכה. טפחא גם בתפקיד כפותח טפח להיות קבוצה זאת מאופיינת ע"י **נָשִׁים** – אתנה. אפשר כי זה הבסיס לנדרש כי שרה היא יסכה ושתיהן בנות הרן כי אין זה ברור מפשט הכתוב.

בראשית נח יא,לא: **וַיִּקַּח תָּרַח אֶת-אַבְרָם בְּנוֹ וְאֵת-לוֹט בֶּן-הָרָן בֶּן-בְּנוֹ וְאֵת שָׂרִי כַלְתּוֹ אֵשֶׁת אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאֶרֶץ כְּנָעַן לְלֶכֶת אֶרֶץ מִצְרָיִם** **וַיִּבְרְאוּ עַד-הָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:**

[תורה שלמה קי] בני דור הפלגה עמדו להרוג את אברם, עמד תרח ויצא משם לשם שמים ... שכרו שיצא משם, זכה והמליך הקב"ה את אברהם בנו בחייו שלשים וחמש שנה (מדרש אליהו רבה פ"ה) ועוד ארבעים שנה אחרי מותו של תרח (ילקוט שמעוני לך רמז עז) ובהמשך נאמר תרח היה רואה במזלות רואה מזלו של הרן שהוא נשרף ומזלו של הרן שהעולם מתמלא הימנו. ... ותרח אביו (של הרן) יפה ראה שהעולם מתמלא ממנו ואינו יודע אם מן האנשים או מן הנשים. שרי היתה בתו (בני בנים כבנים) שנא' **(בר' נח יא,כט) בַת-הָרָן אֲבִי מְלֵכָה וְאֲבִי יִסְכָּה: ונתמלא כל העולם ממנה:**

[תורה שלמה קיא] ולא עוד אלא שהסכימה דעתו של תרח לבחור את ארץ ישראל, ער שלא נצטווה שנא' (בר' נח יא,לא) וַיִּקַּח תָּרַח אֶת-אַבְרָם בְּנוֹ (מדרה"ג נח)

ע"פ **[תורה שלמה קיב] וַיֵּצְאוּ אֹתָם** היה צריך להאמר ויצאו אתו, כי נאמר **וַיִּקַּח תָּרַח** מהו **וַיֵּצְאוּ אֹתָם** אלא תרח ולוט יצאו עם אברהם ושרה שהם העיקר, לצאת מבין החייבים, וכיוון שראה תרח שאברהם בנו ניצל מהאור, התהדר לעשות רצון אברהם, לכן **וַיֵּצְאוּ אֹתָם ... לְלֶכֶת אֶרֶץ מִצְרָיִם** שזה היה רצון אברהם ושרה. מכאן יש ללמוד כל המתעורר להזדכות מסייעין ליה **(זח"א ע"ב)**

(בר' נח יא,לא) וַיִּקַּח תָּרַח – קדמא ואולא ... **וַיֵּצְאוּ אֹתָם** – קדמא ואולא, כעין כלל מקיף וכלל פרטי, או כעין מידה ז' מ"ג מידות של ר' ישמעאל בריה"ג, כלל הצריך לפרט ומפרט הצריך לכלל, או כעין מידה י"ג מל"ב מידות של ר' אלעזר בריה"ג, ג. (יג) מכלל שאחריו מעשה והוא פרטו של ראשון, ופרטיו אחריו,

(בר' נח יא,לא) וַיִּקַּח תָּרַח – קדמא ואולא, כעין כלל מקיף כל המתעורר להזדכות מסייעין ליה, כיצד יעשה? **וַיֵּצְאוּ אֹתָם** – קדמא ואולא, כעין כלל פרטי המפרט את הכלל המקיף. כלל בדרך התשובה: ידבק בצדיקים ללמוד מהם, לשמשם, יעשה רצונם, ילך למקום שהצדיקים הולכים כי המקום מסוגל לזכות.

(בר' נח יא,לא) וַיִּקַּח תָּרַח – בעודם בארץ כשדים בה תרח היה שר בממלכה הוא היה כביכול בעל היכולת לעשות, לכן פותח ואומר שהליכתו של תרח הייתה לסייע לאברהם אבינו בנו ובעבור שרה בת בנו. כיוון שראה במזלות שהעולם מתמלא ממנו ואינו יודע אם מן האנשים או מן הנשים. ע"פ **[מדרש תהלים קיח]** העולם מתמלא מאברהם, ע"פ **[ילקוט שמעוני לך רמז עז]** העולם מתמלא מהרן, מן הנשים מלכה ויסכה בנות הרן.

וַיֵּצְאוּ אֹתָם בהגיעם לחרן מתברר כי רק אברהם ושרה רצונם **לְלֶכֶת אֶרֶץ מִצְרָיִם**, מאברהם ושרה יתמלא העולם בעובדי ה', מנחור ומלכה יתמלא העולם באומות שאינן בינתיים עובדי ה'.

את-אַבְרָם בְּנוֹ – מונח רביעי, לפחות ארבעה ענינים או אנשים

ובמנינם אתה מוצא רק שלושה, (א) אברם לעיל, (ב) **וְאֵת-לוֹט בֶּן-הָרָן בֶּן-בְּנוֹ** – מהפך פשטא זקף-קטן,

(ג) **וְאֵת שָׂרִי כַלְתּוֹ** – פשטא מונח זקף-קטן **אֵשֶׁת אַבְרָם בְּנוֹ** – טפחא מונח אתנה

(ד) יש להסביר **וַיֵּצְאוּ אֹתָם** נחור בן תרח אחי אברהם ומלכה אשת נחור אחות שרה, ואפשר שגם נחור אבי תרח, כי יש לימוד ב-**(בר' ויחי מח,טו) הַמֶּלֶךְ הַגָּאֵל אִמִּי ... וְשֵׁם אֲבִי אַבְרָהָם וַיִּצְחָק** ולא תרח שחזר בתשובה ובמותו נכנס לגן-עדן והכניס עמו את נחור אביו ובהיותם באור כשדים מן הסתם לא יכלו לחזור בתשובה. והם הגיעו לחרן **וַיִּבְרְאוּ עַד-הָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם** – מרכא טפחא מרכא סלוק, ומשם המשיך אברם עם שרה ולוט לארץ כנען.

כתובים התומכים בהצעה כי נחור אחי אברהם יצא עמם מאור כשדים והגיע לחרן. אומר אברהם לעבדו ב-**(בר' ח"ש כ"ד) כִּי אֶל-אַרְצֵי וְאֶל-מִוְלַדְתִּי פָגַר וְלִשְׁתֵּי אִשָּׁה לְבָנֵי לִיצְחָק**: ואין כוונתו לאור כשדים כי אם כנאמר ב-**(בר' ח"ש כ"ד) וַיִּקַּח הָעֶבֶד ... וַיִּגְדַּף אֶל-אַרְצֵם וְגַתְרִים אֶל-עֵיר נַחְוֹר**: ועיר זאת היא כפדם ארם או זה שמה כנאמר ב-**(בר' תל' כ"ג) קוּם לך פָּדְנָה אֲרָם בֵּיתָה בְּתוּאֵל** (טט: בן נחור) **אֲבִי אֲמָד (בר' תל' כ"ג), וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל-אֲבִיו וְאֶל-אִמּוֹ וַיִּגְדַּף פָּדְנָה אֲרָם**: ושמה גם חרן כנאמר ב-**(בר' ויצא כ"ט), וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִי מֵאִין אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִתְרָן אֲנַחְנּוּ**: